

HAVØRNA

Organ for Norsk Ornitologisk Forening avd. Nordland

årg 7

1996

HAVØRNA

nr 7

Arbeidsutvalget for NOF avd Nordland:

Leder: Johan Sirnes, Ransvikvn 267, 8370 LEKNES

Kasserer: Børge Klevstad, Klevstad, 8360 Bøstad

Sekretær: Helge Høland, Trollstien 6, 8372 Gravdal

Lokallagsadresser:

Bodø: Arne Nystad, Snevn 63, 8013 Bodø

Ofoten: P.boks 499, 8501 Narvik

Rana: Boks 301, 8601 Mo i Rana

Sør-Salten: Øystein Birkelund, 8178 Halså

Vesterålen: Ole P. Bergland, Oppslåttvn 13A,
8400 Sortland

Vestvågøy: Harald Våge, box 316, 8370 Leknes

LRSK Nordland: Franz Sortland, box 70, 8315 Laukvik
Johan A. Asphjell, Rognan
Kjell A. Meyer, Rana

Redaktør: Øystein Birkelund

Forside: "Polarsisik" av K.A. Meyer

REDAKSJONELT

Et nytt og spennende fugleår for alle NOF'ere! Etter en fin og kald vinter, er det trivelig å se at støren, tjelden og vipa allerede har gjort sitt inntog. Men stadig flere er blitt klar over at mørketida slett ikke behøver å være noen mørketid for fuglene og fuglekikkere. Mange interessante observasjoner er blitt gjort i januar og desember. I tillegg har vi de trofaste: meisene, finkene og ikke minst fossekallen.

Spennende ting er også på gang i NOF Nordland. Nytt styre skal velges på NOF-treffet i høst. Vestvågøy, der treffet skal finne sted, kan by på gode trekklokaliteter.

Så min oppfordring blir: MØT OPP på NOF-treffet 1996!

Redaktøren.

En av våre trofaste vintergjester - fossekallen.

Foto: Ø. Birkelund

NOF-TREFF I NORDLAND

Årlige NOF-treff i Nordland begynner å få en lang tradisjon. Årets treff på Vestvågøy i Lofoten blir det syttende i rekken.

De første tre treffene (1980 - 1982) ble arrangert i Bodø hvor Nordland fylkesavdeling av NOF var blitt etablert. Deretter fulgte to treff i Mo i Rana.

Disse fem første årene var treffene arrangert som kurshelger med tette programmer. Det var invitert foredragsholdere både utenfra og lokalt fra fylket.

Det ble etterhvert et ønske blant NOF-medlemmene å spre treffene utover i fylket, og å legge dem til tider på året hvor det var mest mulig fugl å se. Hensynet til at årsmøtet i NOF avd. Nordland burde ligge nær årsskiftet, måtte her vike. Dette prinsippet har vi fulgt siden 1985 da vi sist hadde NOF-treff på Leknes i Lofoten. Viktige innslag på treffene siden da, har vært ekskursjoner i omgivelsene, og de av oss som har vært med noen år, har etterhvert blitt kjent med mange rike og storslagne lokaliteter i fylket.

Treffene er også den eneste anledningen fugleinteresserte i fylket har til å komme sammen og utveksle erfaringer, og de ulike lokalforeningene kan fortelle hva de arbeider med.

NOF-treffene i Nordland har kommet for å bli - la oss håpe at en stor skare av fylkets nærmere 350 NOF-medlemmer finner veien til årets treff på Vestvågøy 30.8. - 1.9. Særlig er det viktig å få med unge medlemmer - dette for å motvirke den forgubbingstrenden vi har sett tendenser til de senere år!

NOF-treff i Nordland

1. 1980 Bodø	10. 1989 Junkerdal
2. 1981 Bodø	11. 1990 Tromsø (samt.m.NO F)
3. 1982 Bodø	12. 1991 Meløy v.Engenbreen
4. 1983 Mo i Rana	13. 1992 Røst
5. 1984 Mo i Rana	14. 1993 Kjerringøy
6. 1985 Leknes i Lofoten	15. 1994 Junkerdal
7. 1986 Mo i Rana	16. 1995 Mo i Rana
8. 1987 Sortland (Vikeid)	17. 1996 Vestvågøy
9. 1988 Bodø	

Johan Sirnes
leder

Lappuggleinvasion 1994?

Lars Sandberg

Under våren 1994 kunde vi i olika media få se bilder av, och höra berättas om, den invasion av lappugglor som "drabbat" Västerbottens kustland. Jag beslöt mig då för att försöka ta reda på, via ett upprop i FiN (nr 3-94), om även Norrbotten berörts och i så fall i vilken utsträckning.

I media sades att ugglorna kom österifrån. Om det verkligen var så, dvs att fåglarna drog västerut, så borde kanske vårt västra grannland ha märkt av något. Därför skrev jag även till Norsk Ornitologisk Förening för att be dem om hjälp i frågan.

Tyvår kom antalet inkomna rapporter från länet att bli få. Jag skriver "tyvår" eftersom jag med bilder från grannlänets kustland i minnet förväntat mig betydligt fler svar än de som kom. Det ringa antalet kunde å andra sidan bero på att vi inte hade någon invasionskänning av format i Norrbotten...

Få rapporter från Norrbottens kustland

Så här såg det ut. Fyra lappugglor noterades i, eller nära Piteå stad med omnejd. En fågel rapporterades från Visträsk i Älvsby kommun. Tre individer rapporterades från Abisko-Björklidenområdet. Dessa åtta fåglar uppträdde alltså under vårvintern 1994 och bedömdes ej som häckare, allt enligt intentionerna i mitt upprop.

Här uppstår genast frågor. Rörde det sig verkligen om en invasion, som det sades i media, eller sökte sig ugglorna bara fram mer än vanligt? De inkomna rapporterna var ju så få!

Det går naturligtvis inte att veta. Men en sak som var intressant, och som indikerade invasionstendens, var dock de tre västliga individerna från Abisko-Björkliden.

Fler ugglor än vanligt i nordväst

Dessa i och för sig intressanta fynd kunde dessutom kombineras med de svar jag så småningom erhöll från Norge. Dessa rörde de två fylken som gränsar mot Norrbotten - Troms och Nordland.

Före 1994 finns 17 - 19 godkända fynd av lappuggla i Troms fylke. Under de fyra första månaderna av 1994 gjordes tre till fyra nya fynd (Karl-Otto Jacobsen, Tromsø, i brev).

Utav de tio fynd av lappuggla som registrerats i Nordlands fylke under 1900-talet

gjordes hela tre under perioden december 1993 t.o.m. april 1994 (Kjell A. Meyer, Grubhei, i brev).

Dessa observationer från Norge, som visar på en mycket klar fyndtopp under den aktuella perioden, är för mig en klar indikation på att någon typ av sträckrörelse verkligen ägde rum.

Några reflektioner

Att vi inte märkte av den så mycket i Norrbotten kan bero på flera saker. Viljan att rapportera/svara på upprop kan variera. Tron att "Min enda uggla kan väl inte vara så intressant?!" kan ha spelat in. Invasionen var kanske av svag karaktär i Norrbotten. Länet är onckligen svårövervakat. Faktum kvarstår dock - i nordvästra Skandinavien fanns under våren 1994 så pass många fler lappugglor än vad som var statistiskt sannolikt, att begreppet invasion för mig känns riktigt.

Om det nu verkligen rörde sig om en invasion, kan denna invasion då haft ett geografiskt delat förlopp? Kanske gick en väg över Kvarken, till Västerbotten, och en annan väg för ugglorna så nordligt att de i stor utsträckning bommade den skådartata södra länddelen i Norrbotten? Förmodligen är dessa något ovetenskapligt underbyggda förmåringar, men de kan vara ett icke oralistiskt svar på frågan hur ugglorna i Västerbottens kustland och nordvästra Skandinavien plötsligt dök upp.

Hör gärna av dig till mig med funderingar och/eller synpunkter på mina resultat/ mitt resonemang.

Slutligen vill jag tacka de observatörer och rapportörer som hört av sig till mig!

Lars Sandberg

Adrian Wennströms väg 11, 943 33 Öjebyn
0911-662 11

KORTNEBBGÅSREGISTRERINGEN

I

VESTERÅLEN

Norsk Ornitologisk Forening
Vesterålen Lokallag
8400 Sortland

1995

Sortland, den 31. desember 1995

Tor Bønes
koordinator

Sesongen 1995

De første kortnebbgjessene ble i 1995 observert på Jægtnes 19. april. Det var 4 dager tidligere enn i 1994, da den første observasjonen ble gjort den 23. april. I forhold til 1993 var det 9 dager tidligere.

Den første flokken besto av 10 kortnebbgjess og 4 grågjess.

Samme flokken ble også observert den 20. april.

Neste registrering ble først gjort den 28. april.

Siste observasjon ble gjort 25. mai, da det ble registrert 1 kortnebbgås på Sandstrand i en flokk med grågjess og 41 kortnebbgjess på Viklandet.

Det var da gått 5 uker og 1 dag siden første observasjon. Dette er like lenge som i 1994, da siste rapport kom den 28. mai.

Organisert registrering ble avsluttet 25. mai.

Registreringen

Fra NOF-Vesterålen lokallag, Vesterålen Fugleforening, har tilsammen 15 personer deltatt i registreringen.

Området som har vært dekket er på Langøya fra Sandnes i sør langs Sortlandsundet til Gåsbøl i nord.

Videre har området Holmstad, Frøskeland og Selnes ved Eidsfjorden vært dekket daglig fra 4. mai.

I år er det også foregått noe registrering på Hadseløya.

Det har også vært avlagt besøk i Øksnes i områdene Alsvåg, Gisløy, Klo og Sommarøy.

Derimot har Andøya i år praktisk talt ikke vært dekket.

Dette skyldes at registreringen må foretas etter arbeidstid, bortsett fra i helgene, og med medlemmene bosatt på Sortland må det kjøres 50 km bare for å komme til Andøya. Totalt må det kjøres mer enn 10 mil på hver tur i tillegg til den tida selve observasjonen tar.

Også for å dekke Øksnes må en kjøre 40 km fra Sortland for å komme frem til de nærmeste lokalitetene.

Det er beklagelig at Andøya ikke ble dekket i 1995. Siktemålet for arbeidet i årene fremover må derfor være at vi får til en registrering der og at det også blir foretatt flere turer rundt om i Øksnes.

Totalt har foreningas medlemmer kjørt ca. 3900 km i forbindelse med registreringsarbeidet.

Samarbeidet med Danmark

Mens det i årene 1991 - 94 var forskere fra Danmarks Miljøundersøgelser, tilknyttet Miljø- og Energiministeriet, i Vesterålen for å kartlegge kortnebbgjessenes levevaner, antall etc. har det ikke vært tilfellet i år.

Vi har imidlertid hatt telefonisk og skriftlig kontakt med Jesper Madsen, lederen av prosjektet i Danmark.

Fra han er det kommet signaler om at det kanskje kommer forskere nordover i 1996 for å foreta grundige studier av gjessene i den tiden de oppholder seg i Vesterålen.

Hvis dette blir mulig å gjennomføre bør det kunne gi ny og interessant kunnskap. I tillegg vil det være til stor inspirasjon for medlemmene i Vesterålen fugleforening for å fortsette vårt arbeid.

Bestand/merking

I vår rapport for 1994 er det antydnet at bestanden av kortnebbgjess som hekker på Svalbard skal være på ca. 25 - 30000 individ. Vi kjenner ikke til nyere anslag på dette.

I perioden 1990 til 1992 ble det i Danmark merket 413 individ, mens det i 1994 ble ringmerket 103 individ.

Gledelig er det også at det i 1995 ble ringmerket ytterligere 130 individ, slik at det nå totalt er merket 646 individ.

Hvor mange av disse som fortsatt er i livet, vites ikke, men i perioden januar - juni 1995, er det sett 429 forskjellige merker i Danmark.

Rapporteringsarbeidet

Etter avsluttet sesong ble alle de registrerte merkene og tellinger som medlemmene av fulgeforeninga foretok, samlet inn, systematisert og sendt til Danmark.

Derfra har vi så mottatt detaljert rapport om hver enkelt gås som vi, og andre, har avlest merkingen på i år. Vi har således fått en samlet oversikt over avleste og rapportere merker i Norge i år.

Tilbakemeldingen fra Danmark kom først i slutten av november i år. Årsaken til at den kom så sent, skal være at en ventet lenge for å få rapporter fra Trøndelag, rapporter som, etter det vi kan se, likevel ikke kom.

Etter det vi har forstått, ble det foretatt registreringer i Trøndelag, men uvisst av hvilken grunn ble dette ikke rapportert videre til Danmark, noe som er svært beklagelig.

I perioden 1. - 23. mai foretok hovedfagstudent Ivar Stevy og veileder Karl Frafjord fra Universitetet i Tromsø studier av kortnebbgås i Vesterålen. De merkeavlesninger som de foretok, ble rapportert til oss og har vært til stor nytte i vårt arbeid.

Antall kortnebbgjess i Vesterålen

Hvor mange gjess som til enhver tid befinner seg i Vesterålen fra slutten av april og til slutten av mai, er vanskelig å si eksakt.

For å finne det ut, måtte en foreta grundige tellinger hver dag på alle lokaliteter i regionen, noe som neppe er praktisk mulig.

På bakgrunn av de tellinger som er gjort, er det utarbeidet en oppstilling, Tabell I, med daglig angivelse av antallet på de forskjellige lokalitetene.

Først den 8. mai ble det registrert mer enn 1000 gjess, noe som steg til ca. 4500 den 13. mai

Det største antallet ble registrert den 19. mai med totalt 6822 stk.

Den påfølgende dagen ble det bare observert ca. 720 stk., da hovedtyngden av gjess forlot Langøya natt til 20. mai.

Første dag i 1994 med mer enn 1000 gjess på Langøya var 4. mai med 1280 stk.

Høyeste antall gjess registrert i 1994 var 6731 den 12. mai. Dette inkluderer ca. 3000 stk. som sto på Andøya.

Siden vi mangler registreringer fra Andøya for 1995, kan det ikke sies noe om hva som var det største antallet, men det er grunn til å anta at det var flere gjess på én gang i 1995 enn i 1994.

Registrerte merker

Det er i 1995 rapportert om observasjoner av 231 forskjellig merkede gjess i Norge, hvorav 9 merker nok er feilavlesninger.

Av de 231 individene har vi oversikt over 230 stk.

Totalt ble det i Vesterålen i 1995 foretatt sikre observasjoner av 209 forskjellig merkede gjess.

I tillegg er det observert 8 merkede individer i Lofoten som ikke er registrert i Vesterålen, mens det er rapportert om 4 sikre observasjoner fra Trøndelag som ikke er sett i Vesterålen.

Sammenholder en avleste merker i Vesterålen i 1995 mot 1994, er tallene henholdsvis 209 og 222, dvs. 13 færre individ. Dette på tross av at det er merket 130 nye gjess i 1995.

En åpenbar årsak til dette er det manglende registreringsarbeidet på Andøya i 1995.

Andre årsaker, som bare blir gjetninger, kan være stor dødelighet som gjør at antall merkede individ, på tross av merkingen i 1995, er gått tilbake og/eller at færre individ har gått ned i Vesterålen i år.

Av de 130 gjessene som ble merket i 1995, er det rapportert om observasjon av 63 individ (48 %) i Norge dette året.

Trekkmønster

Det har i tidligere rapporter vært tatt med trekkmønsteret for gjessene i Norge.

På grunn av manglende rapportering fra Trøndelag, er det ikke mulig å foreta slik rapportering denne gangen.

I tillegg til å finne ut av hvor mange gjess som befinner seg i Vesterålen til enhver tid i april og mai, er det etter undertegnedes mening av stor betydning å få kartlagt gjessenes trekkmønster og da spesielt forholdet mellom deres opphold i Trøndelag og i Vesterålen.

Er Trøndelag i ferd med å overta som beiteområde på bekostning av Vesterålen, eller kommer dette området som et tillegg til Vesterålen?

Uten at det rapporteres om registreringer derfra, er det dessverre ikke mulig å kunne få svar på dette spørsmålet.

På grunn av den sene våren hos oss i 1995, hadde det vært ekstra interessant å se om gjessene sto ekstra lenge i Trøndelag og om de fløy forbi Vesterålen uten å mellomlande der.

Oppholdstid og antall beitedøgn i Vesterålen

Som det fremgår av Tabell II, ble 98 av de 209 merkede gjessene observert bare 1 dag i Vesterålen. Dette utgjør 46,9 %, en økning på hele 19,9 %-poeng fra 1994, da det ble registrert 60 av 222 gjess bare 1 dag.

I 1995 ble ett individ observert i hele 20 dager, 2 dager lenger enn lengste observasjon såvel i 1993 som i 1994.

Gjennomsnittlig oppholdstid i Vesterålen i 1995 var på 3,75 døgn, en reduksjon fra 5,29 døgn i 1994.

Denne reduksjonen i antall beitedøgn fra 1994 til 1995 må sies å være betydelig.

Selvsagt kan det ligge en feilmargin i registreringsarbeidet, men det kan være grunn til å anta at den sene våren i nord har spilt en vesentlig rolle.

Flere av de områdene som gjessene benytter på Langøya var lenge dekket av snø. Det ble flere ganger sette gjess som beitet på bare flekker på ellers snødekte jorder. Temperaturen var også lav, med frost enkelte netter. Det snødde også enkelte dager, bl.a. 17. mai.

Av det mottatte materialet fra Danmark, fremgår at flesteparten av de siste registreringene som ble foretatt der, skjedde 29. og 30. april og 1. og 2. mai.

Når en da av Tabell I ser at hovedtyngden av gjess begynte å komme til Vesterålen fra den 8. mai og utover, med toppen den 19. mai, må de i mellomtiden ha oppholdt seg andre steder, formodentlig i Trøndelag.

Det kan være grunn til å anta at store flokker av gjess har oppholdt seg relativt lenge

der før de satte kursen videre nordover.

Kanskje har de beitet godt der og at dette sammen med tidsnød for å nå frem til Svalbard, har gjort at de i år har oppholdt seg kortere tid i Vesterålen enn de ville ha gjort hvis vi hadde hatt en "normal" vår.

Manglene rapportering fra Trøndelag gjør imidlertid at dette blir antakelser."

Ei gås (O08) valgte imidlertid å ta raskeste vei fra Danmark til Vesterålen. Den ble observert den 8. mai ved Bøvling Fjor i Danmark og allerede den 9. mai ble den observert på Sandstrand, nord for Sortland.

Et par andre er også observert hos oss 2 dager etter siste observasjon i Danmark.

Jaging

Også i år ble det registrert jaging av gjessene i enkelte områder.

I likhet med i 1994 ble det på enkelte gårder etablert døgkontinuerlig jaging. Ei campingvogn ble plassert på et jorde, hvor den var base for denne virksomheten. Eieren ble også i år intervjuet av NRK Nordland hvor det ble fortalt om saken. Det kan også synes som om de i stor grad lykkedes i år holde gåsa borte fra sine eiendommer.

Det er også rapportert om en bil som ved et par anledninger ble observert kjørende ut på et jorde og hvorfra det ble løsnat et skudd over flokken. Flokken av gjess lettet selvsagt i panikk.

Det kan imidlertid synes som om det var mindre jaging i 1995 enn det var i 1994.

Lofoten

Det har heller ikke i år vært etablert noe samarbeid med Lofoten, men av det materialet som er mottatt fra Danmark, fremgår at det er gjort 8 observasjoner av merkede gjess der. Dette er gjess som ikke er sett i Vesterålen.

Hvor mange gjess som går ned i Lofoten vet vi ikke.

Innslag av andre arter

I likhet med tidligere år er det også i 1995 observert hvitkinngås, tundragås og sædgås.

Det er også gjort observasjoner flere steder av snøgås.

Mediadekning

Som det fremgår av vedlagte avisutklipp, ble kortnebbgås og de plager den påfører bøndene, omtalt i såvel Bladet Vesterålen som Lofotposten.

Det var også innslag i NRK Nordland og i Sortlandsradioen.

Det videre arbeidet

For Vesterålen Fugleforening er det fortsatt en prioritert oppgave å delta i registreringen av kortnebbgås i Vesterålen.

Dersom Jesper Madsen kan gjennomføre den planlagte turen til Vesterålen i 1996, vil det være svært interessant og betydningsfullt også for vårt arbeid, og det vil gi oss stor inspirasjon til å fortsette.

Det er beklagelig at vi i år ikke fikk dekket Andøya og dette, sammen med bedre dekning i Øksnes, må være en prioritert oppgave i 1996.

Det vil derfor fortsatt bli behov for å kjøre et stort antall kilometer rundt i Vesterålen i maidagene 1996, noe det vil trenge økonomisk støtte til fra fylkets miljøvernavdeling for å kunne gjennomføre.

Tabell II

SANSYNLIG OPPHOLDSTID OG ANTALL BEITEDØGN I VESTERÅLEN

Basert på observasjoner av 209 forskjellige halsmerkede individ.

98 ind.	ble observert i	1 dg.	=	46,9 %	=	98 døgn
18 "	" "	" 2 "	=	8,6 %	=	36 "
11 "	" "	" 3 "	=	5,3 %	=	33 "
17 "	" "	" 4 "	=	8,1 %	=	68 "
11 "	" "	" 5 "	=	5,3 %	=	55 "
13 "	" "	" 6 "	=	6,2 %	=	78 "
8 "	" "	" 7 "	=	3,8 %	=	56 "
6 "	" "	" 8 "	=	2,9 %	=	48 "
6 "	" "	" 9 "	=	2,9 %	=	54 "
7 "	" "	" 10 "	=	3,3 %	=	70 "
2 "	" "	" 11 "	=	0,9 %	=	22 "
4 "	" "	" 12 "	=	1,9 %	=	48 "
5 "	" "	" 13 "	=	2,4 %	=	65 "
1 "	" "	" 14 "	=	0,5 %	=	14 "
1 "	" "	" 18 "	=	0,5 %	=	18 "
1 "	" "	" 20 "	=	0,5 %	=	20 "

209 ind. ble observert i 3,75 dgn. i gjennomsnitt = 783 døgn

EGGEDOSIS

av Harald Misund

Tidlig i 60-åra reiste jeg ofte med lokalbåten i helgene til Valnes. Enkelte ganger kom jeg i snakk med den kjente ishavsskipper Ludolf Schjeldrup. Han var på vei til Skånland i Beiarkjeften, der familien hadde gård.

Han fortalte en gang om en tur til Svalbardområdet; en sommertur der de også plukket egg og samlet dun.*

En av fangstmennene kom over en koloni av en sjelden måseart. Art får være usagt, det husker jeg ikke. Det ble samlet inn nesten ei bøtte full av egg. Det var vanlig på den tid at fangstfolkene skaffet seg ei inntekt ved å selge til dyrehage og museum, som ofte betalte godt. Det ble øyeblikkelig sendt et telegram til Zoologisk Museum i London. Men det kom ikke svar - så etter noen dager fant mannskapet ut at de ville lage eggedosis av eggene. Det ble gjort, og de smakte fortreffelig i følge Schjeldrup.

Like etter kom meldingen fra London: - Kjøper alle eggene (med oppgitt stykkpris, som jeg ikke kan huske).

Da smilte den gamle ishavsskipper og sa: - Det var verdens dyreste eggedosis!

* Dun ble rensset om vinteren på Skånland. Det var ikke så få kronene som kom inn ved denne virksomheten. □

Ismåke
Pagophila eburnea
Overvintrer i kanten av
pakkisen

Kanskje var det ismåke-egg det ble laget eggedosis av?

HAVØRN SOM TYVJO

av Harald Misund

For et par år siden kom jeg en ettermiddag i god sikt med båten utenfor Hernesskagen på Bodøhalvøya.

Ut fra land kom det ei gammel havørn som i stor fart fløy utover langs havoverflata. Jeg så at den hadde retning av en fullt utfarjet gråmåse. Gråmåsen prøvde å komme unna der den fløy ca 30-40m over vannflata.

Med ørnas hastighet steg den opp under måsen. Jeg trodde i et øyeblikk at jeg skulle få se den ta gråmåsen, noe jeg aldri har sett, men jeg har funnet rester av mange ved og i havørnreir.

Det var ikke mulig å se detaljer hva som egentlig hendte, men da ørna fløy mot land, hadde den en fisk av småsei-størrelse (mort) i nebbet.* (sett med kikkert 7x42).

Måsen må ha gulpet opp denne, og ørna tatt fisken i luften.

Jeg kjørte langs land til dit ørna satt, og så at den spiste fisken fra klørne.

* Når havørna bygger reir, har jeg sett at den vanligvis sorterer kvistene i nebbet. De største blir fraktet med klørne, mens flere mindre kvister kommer den med i nebbet. □

Havørn. (Ill.foto)

VinterAtlas- Nå er vi i gang!

6 år er gått siden NOFs hittil største satsning, hekkefuglatlasprosjektet, ble fullført. 1400 personer deltok i et prosjekt som ga økt interesse og mye ny kunnskap om norsk fuglefauna. Likevel – hekkefuglatlasen skapte et hull i kunnskapen om norske fugler. Hva vet vi egentlig om de norske vinterfuglbestandene? Med NOFs nye prosjekt – VinterAtlas – får vi samlet ny og viktig kunnskap om norsk fugleliv.

Av Torkild Jensen

Først i Norden

Ideen om en atlaskartlegging av vinterfuglbestandene i Norge ble lansert i 1994, og er tidligere omtalt i Vår Fuglefauna 4/94. Nå er prosjektet kommet så langt at vi kan sette i gang i praksis. Det er virkelig et pionerarbeid vi starter opp. Bare noen få land i verden har så langt gjennomført et VinterAtlasprosjekt, og Norge er det første nordiske landet som satses på dette. For en gangs skyld har vi derfor muligheten til å være tidlig ute!

Enkelt

Norge er stort, langt og utilgjengelig. Det viser blant annet hekkefuglatlas – prosjektet, der dekingen i indre fjellstrøk og nord – Norge ble så som så. Vinterstid er ikke fremkommeligheten enklere, med stengte fjelloverganger, dårlig vær og mørketid. Vi står derfor over en vanskelig oppgave når vi skal undersøke vinterfuglefaunaen, og vi kan ikke regne med like god dekningsgrad som i hekkefuglatlasprosjektet. Fordelene er likevel mange med VinterAtlaset. Det er enkelt å drive registreringer – det er bare å notere art, antall og sted på atlaskortet. Vi slipper koder for hekkestatus, og vi har ikke valgt å satse på avanserte takseringsmetoder. Dessuten foregår undersøkelsene på en tid hvor de fleste fuglefolk er vant med å ta det rolig – vi slipper å konkurrere med masse andre prosjekter.

Alt er viktig!

Mange synes at fuglelivet vinterstid er lite variert, og at data fra vinterturer er vanskelig å bruke til noe. Med VinterAtlasprosjektet blir imidlertid alle opplysninger viktige. Er du fra Troms, kan du bidra med mange nye arter for din atlas – rute hvis du har foringsbrett. En tur i fjellbjørkeskogen i dine næromgivelser kan gi mye interessant informasjon, uten at du tenker over det der og da.

Sammenstilling

Mange NOF – medlemmer kjenner til vinterprosjektene Norsk Vinterfugltelling og Hagefugltellingen. Resultatene fra disse prosjektene vil bli benyttet i VinterAtlas, som bakgrunnsmateriale. Er du med i Hagefugltellingsprosjektet, kan du bare fortsette som før – resultatene vil automatisk bli innlemmet i VinterAtlasprosjektet.

Slik gjør du!

Atlaskjemaer blir sendt ut med Vår Fuglefauna 3/95. Du kan også få skjemaer fra VinterAtlaskomiteen eller fra fylkeskoordinatoren. Skjemaet skulle være enkelt å fylle ut, og sammen med disse nøkkelopplysningene skulle det være alt du trenger for å bidra til prosjektet.

Undersøkellesperiode

1. desember til 1. mars. I Nordland, Troms og Finnmark: 1. desember til 15. mars. Prosjektet starter fra og med sesongen 1995/96, og varer frem til og med sesongen 1999/2000.

Ruteangivelse

Vi bruker det samme rutenettet som hekkefuglatlasen. UTM - rutenettet finner du på M - 711 - kartserien (1:50000), og der finner du også beskrivelse av hvordan du angir UTM - ruteå.

Fylkeskoordinator

I hvert fylke er det en koordinator. Mange steder vil også lokallagene ha sin kontaktperson. De kan svare på spørsmål, gi deg flere skjemaer etc. Får du ikke kontakt med din fylkeskoordinator, kan du kontakte den sentrale komiteen (se under).

Andre opplysninger

Atlaskortet er lite, slik at det skal være lett å ta med i felt. Det er dårlig plass til utfyllende informasjon på dette. Legg derfor gjerne ved et ark med mer informasjon. Vi er spesielt interessert i mer info om dekningsgrad (hvor mye av ruta du har dekt opp), forekomst av frø og frukt (rognebær, kongler mv.) og værforhold.

Antall ind.

I denne rubrikken skriver du det høyeste antall fugler du har sett av arten gjennom VinterAtlas - perioden.

Merknader

I fellet merknader kan du blant annet skrive følgende: Dato for spesielle observasjoner, dato for maksimumsantall eller andre opplysninger (forklar gjerne på eget ark hvis du får dårlig plass!)

Dekningsgrad

Det er ofte vanskelig å vurdere hvor godt du har dekt opp ruta. Problematisk er det ofte hvis du bor i ruta, men ikke har vært andre steder enn der du bor. Normalt vil vi anbefale at du da krysser av for middels dekningsgrad. Har du vært i mange habitattypen, men brukt mindre enn 6 timer i ruta, kan det godt hende at du kan krysse av for god dekningsgrad. Vurder selv! Se forøvrig atlaskortet.

Tilfeldige observasjoner

Hvis du har tilfeldige observasjoner av fuglearter fra andre ruter enn de du har dekt opp, kan du skrive opp disse på et eget, supplerende atlasskjema. Disse skjemaene får du fra din fylkeskoordinator eller fra VinterAtlaskomiteen.

VinterAtlaskomiteen:

- Leder** Torkild Jensen, Tangen, 7064 Bratsberg. Tlf. 73837895 (p), 92044976 (mob)
Sekretær Magne Myklebust, St. Ing. Dahlsg. 53, 70443 Trondheim. Tlf. 73 53 59 54 (p), 72 83 11 66 (j)
Medlemmer Morten Rask Amesen, Hørte, 3800 Bø i Telemark. Tlf. 35956164 (p), 35 05 31 11 (j).
Trond Haugskott, Bekkasinv. 9, 7034 Kattem. Tlf. 72849940 (p).
Jan Erik Røer, 4484 Øyestranda. Tlf. 38350908 (p).

Lomvi
Uria aalge

Alke
Alca torda

ÅRETS AKTIVITETER I 1995 I NOF RANA LOKALLAG

1995 var et aktivt år i foreningas historie. Den viktigste hendelsen var nok NOF-treff og årsmøte i NOF Nordland som foreninga arrangerte 12.-14.mai. Temaet var barskog og konservator Per Straumfors ledet en vandring i et barskogsområde i nærheten av Mo. Han tok for seg dyrelivet i barskogen. Natlig besøk på tiurleik ble arrangert med stor oppslutning. Det ble også tid til besøk på endel aktuelle våtmarksområder i Hemnes og Rana kommuner. Deltagerne fikk bl.a. se tundra-gås (grønlandsk rase).

Den tradisjonelle åpen dag ved Sigurdbrugga i Engasjyen ble arrangert 6.mai. I forbindelse med det europeiske naturvernåret var Rana Turistforening og Rana zoologiske forening med på arrangementet, og det ble lagt vekt på naturvernarbeid i presentasjonene. Ca. 150 besøkende var innom og fikk informasjon og hjelp med identifisering av trekkfugl ute på fjæra. Servering av kaffe og vaffer gikk strykende. Det var en hektisk dag, men morro.

Den 20.mai kl.04.00 møtte 26 personer opp for å være med på natlig vandretur langs Tverråga, et turstiområde som kommunen har anlagt i umiddelbar nærhet av byen. I et nydelig vær hadde vi en innholdsrik tur med rik fuglesang og kaffekos. Høydepunktet var en ornitologisk godbit, en lappfiskand hann som kurtiserte en kvinand ho. Turen som vi arrangerte sammen med RZF var annonsert i avisen, og flertallet av deltagerne var ikke-medlemmer som her kanskje fikk opp interessen for våre aktiviteter.

Av andre turer kan nevnes besøk 24.-28.mai på Dønna og Vandve som er et øyområde vest for Dønna. 8 medlemmer deltok på turen, og vi fikk se den typiske kystbestand. Været var bra inntil siste dag da Lovund og alle de andre kjente fjellformasjoner på Helgelandskysten forsvant i havtåka.

Foreningas prosjekt FUGLEVAKTA ledet av Espen Dahl fikk Rana kommunes miljøvernpris som ble tildelt på en fin tilstelning i Kinoteateret 30. november. Espen fikk et pent diplom til odel og eie mens NOF Rana Fuglevakta fikk et vakkert relieff som vil minne oss på at Rana kommune setter pris på vårt arbeid. Rana kommune har også gitt oss god støtte økonomisk. I gjennom året har det vært et par utrykninger sammen med politi uten at det med sikkerhet er påvist ulovligheter i vårt distrikt. Det er satt opp plakater og lagt ut oppdaterte brosjyrer på aktuelle steder, og også fordelt blant 42 kontaktpersoner rundt omkring på Helgeland. Det er også laget en brosjyre om eggssanking.

Det har også kommet inn lettere skadet fugl som vi har tatt oss av. En fjellvåk som hadde havarert i en bekk i Grønfjell dalen, ble tatt inn og tørket. Da den ble satt ut igjen på samme sted, satt maken der og ventet og møtte den med høye skrik.

Ellers har foreninga hatt en rekke uttalelser i forbindelse med aktuelle saker i Rana, Hemnes, Nesna og Lurøy kommuner.

Vi har bl.a. vært representert i kontaktutvalget for skogbruk i Rana, og Rana kommunes samarbeid om Det europeiske naturvernåret, hatt en representant i referansegruppa for soppelforbrenningsanlegg, vært medarrangør i Naturvandringsdag til Granneset/Bredrek i Dunderlandsdalen, og deltatt i regionsseminar ang. sambruk av naturen som orienteringsgruppa i Korgen I.L. arrangerte i desember.

Vi har avholdt 8 styremøter, 2 medlemmøter og 7 kontaktmøter i løpet av året, og på de sistnevnte holdt fuglekjenningkurs.
Vi har dessuten drevet de vanlige prosjekter på storfugl og dverggås, og hatt en rekke registreringer rundt om i distriktet.

Dette var et utdrag av foreningas virksomhet gjennom 1995. De som vil ha et grüdigere kjennskap til vår virksomhet vil vi henvise til årsberetninga som kan fås på henvendelse. Den er også sendt ut til alle lokallagene i Nordland.

Hilsen Ellen Murbræck, sekretær

Per Straumfors kåserte om dyrelivet i barskog på NOF-treffet 1995.

Espen Dahl fikk
Rana kommunes
miljøvernpris 1995

HEKKEPROSJEKTET 1995

Hekking på øyer, holmer og skjær i Sortlandsundet

TOTALT	GRÅMÅSE	SVARTBAK	FISKEMÅSE	ÆRFLUGL	GRÅGÅS	TJELD	TEIST	SUM
REINSNESØYA	91	42	0	21	5	1	1	161
KRINGELSKJÆRET	0	0	0	0	0	0	0	0
FISKHOLMAN	7	0	4	1	0	0	4	16
VERHOLMEN	61	50	0	3	0	1	0	115
SANDØYA	11	1	0	1	0	0	0	13
VIKØYA	11	12	1	5	1	0	0	30
ÅSERØYA	0	0	0	0	0	0	0	0
KJERRINGNESØYA	57	39	0	3	1	2	0	102
TOTALT	238	144	5	34	7	4	5	437

Ole Petter Bergland
leder og prosjektansvarlig

BLI MED I NORSK HEKKEFUGLTAKSERING

Av Magne Husby

Hekkefugltakseringa startet opp i regi av NOF i 1995. Hensikten er først og fremst å følge bestandsutviklingen for mange av våre fuglearter over en årrekke. Dessuten vil det være mulig å beregne hvor mye fugl vi har av de ulike arter i ulike landsdeler og biotoper, og se hvordan inngrep av ulike typer kan påvirke fuglene. For å klare dette trenger prosjektet mange deltagere, så meld deg på. I tillegg til spennende og interessante morgentimer i felt, er det også utviklende for deg som deltager å lære metodikken og intensivere innlæringen av fuglelyder.

Hva skal du gjøre?

Metodikken er å gå en tur en tidlig morgen (mellom klokka 04 og 10), og på denne turen skal du stoppe på 20 punkter. Der skal alle observerte (og hørte) fuglepar innenfor og utenfor 50m fra observasjonspunktet noteres ned. Avstanden mellom punktene må være minst 250m (skog) og 350m (åpent). Registreringstida på hvert punkt skal være nøyaktig fem minutter. Hver rute på 20 punkter skal kun gås en gang i løpet av våren, så avsett minst en morgen og du er med i prosjektet. Samme metodikk skal så gjentas året etter til omtrent samme tid.

Hvem kan være med?

Kravet for å være med er at du kjenner de fleste fuglene som finnes i ditt nærmiljø, både av utseende og lyd. Er det noen fugler du ikke klarer å artsbestemme kan disse noteres under ubestemt, så det er ingen krise om ikke alle blir artsbestemt. Det følger med en detaljert beskrivelse av metodikken som deltagerne må følge.

Neste skritt?

Dette er et meget spennende prosjekt både for deltagerne personlig og for norsk naturovervåkning. Meld deg derfor på hos din lokale fylkeskoordinator eller direkte til hovedkomiteen ved Magne Husby, 7630 Åsen. Du vil da få tilsendt den informasjonen du trenger og skjemaet som skal fylles ut i forbindelse med feltarbeidet. Som deltager vil du hvert år få tilsendt en årsmelding for prosjektet. Dessuten vil det være et kortere sammendrag i Vår Fuglefauna. Er du fortsatt i tvil vil du finne ytterligere informasjon om prosjektet i Vår Fuglefauna.

Sesongen 1995.

I startåret 1995 deltok 24 personer spredt over hele landet, og 480 punkter ble taksert. Dette ga en registrering av hele 4800 territorier fordelt på ca 120 arter. Dette viser at hekkefugltakseringene raskt gir store datamengder, og det er utviklet metodikk for hvordan dataene skal behandles. Men vi trenger altså mange flere deltagere!

Din lokale fylkeskoordinator for Nordland er:

Johan Sirnes
Ramsvikvn. 267
8370 Leknes
Tlf: 76 08 73 79

PROSJEKT STORE ROVFUGL - OG HUBRO PÅ HELGELANDSKYSTEN 1995.

Av: Kjell A. Meyer.

I vårt arbeide med prosjektet i 1995 ble det vektlagt nyleiting av hekkelokaliteter, særlig av hubro og havørn.

Vårt nitidige arbeide i et stort øyrike ga gode resultater hva hubro angår, hele 14 nye hekkelokaliteter ble påvist. Det ble kontrollert i alt 38 hekkelokaliteter, av disse ble det påvist hekking i 13, disse hadde tils. 27 unger. 19 var store nok for ringmerking.

Våndbestanden ute i øyene var middels - til god på de fleste områdene.- så mattilgangen skulle være bra.

Ellers ble det sett ad. hubro på en rekke av de andre hekkelokalitetene uten at de viste hekkeadferd.

For havørn er følgende tallmateriale: Kontrollert 30 hekkelokaliteter, bare 11 i bruk. Disse hadde med sikkerhet 12 unger, + for et rede i meget vanskelig terreng. 9 av disse ungene ble ringmerket i forb. med prosjekt havørn i Norge (farge merking). Det kan vel konkluderes med at havørna hadde et dårlig hekke-år på Helgelandskysten.

Nytt for året er produksjon av to greie skjema for registrering, et inventering og et skjema for årlig oppfølging,- disse var greie å bruke,- også for rapportering og arkivering.

Det ble også foretatt fotodokumentasjon på alle besøkte lokaliteter.

Etter påtrykk fra oss, gjennom massemedia (NRK. TV og lokalt) foretok Lurøy og Rødøy kraftlag etterisolasjon av en rekke kraftledninger i konfliktområder (særlig endepåler,- til kabel og transformatorpåler). Dette arbeidet var svært prisverdig, men på langt nær tilfredstillende bra. Det ble også i 1995 funnet døde /skadde hubro og andre fuglearter under slike konfliktpunk.

Denne del av vernearbeide må tas alvorlig i fremtiden, utrolig mange kraftlinjedrept fugl kommer inn til viltmyndigheter, museer o.l.

Kraftlinjene dreper hele året,- også i hekketia (produksjonsfugl). Det koster så lite å etterisolere, -og kanskje tjener kraftlagene på dette i lengden,bl.a. p.g.a. ferre strømutkoblinger og jobben med dette.

Generelt er det prisverdig at myndighetene nå tar faunakriminalitet på alvor, bl.a. gjennom lensmenn, politi og tollvesen. Bl.a blir det kontrollert oftere i hekkeområdene for rovfugl, men noen har desverre misforstått metodikken. Vi vet at havørn, hubro bl.a. er meget ømfintlige mot-----

--- forsyrrer i egglegging-og deler av rugeperioden og skyr lett. Ved for nærgående kontroll (vi har eksempel på at eggene er blitt talt) forlater fuglene naurligvis redet og predatorer er hurtig på plass (bl.a. ravn). Slik får vi kan hende store oppslag om mange havørnreder som er røvet av mennesker.

Vi mener at en opplæringsplan for slikt kontrollarbeide må være en selvfølge,- i minste fall en skriftelig rettleiding fra viltmyndighetene til utøverne.

Til slutt vil vi påengtere viktigheten av å opprette et kontaktnett med lokalbefolkningen når man driver registreringsarbeide. Vi har brukt mye tid på dette, men spart mere ved å høste kunnskap fra lokalbefolkningen. Det er også viktig at lokalbefolkningen vet at du/dere er der, og vi ungår derfor misstenkeliggjøring og ubehagelige situasjoner. Mange mennesker i slike områder følger gått med- heldigvis.

Vi gleder oss til en ny sesong med prosjektet i vår herlige kystnatur,- også få treffe venner og bekjente.

Mulig blir jaktfalken prioritert i år.

□

Artikkelforfatteren på havørnmerking.

Bilder fra rovfugl-
prosjektet. Havørn-
unger.

Neste side: Hubro-
unge i skremmepositur.

Alle fotos: K.A.Meyer

HAVØRNBESTANDEN I FREMGANG

av Harald Misund

Under et internasjonalt havørnmøte på fugløya Runde utenfor Alesund den 14.-17.mars d.å., kom det frem at havørna var i fremgang i alle deltakerlandene.

Grønland 170 par+, Skottland 10 par+ (produsert 46 unger siden 1985), Tyskland 267 par+, Polen 280 par+, Finland 120 par+, Russland og Sverige 200 par+ og Norge 1500-1700 par+.

Det ble holdt et kort innlegg fra de forskjellige land, og der var også problemer, ikke minst i Russland og de baltiske land der de økonomiske forhold er vanskelige.

Frank Wille som arbeider på Grønland, har nedlagt et stort arbeide med registrering i dette enorme landet der fremkomsten ikke er lett. Men han har klart det viktigste: Å snu holdningen fra negativ til positiv for en bevarelse av havørna i Grønland. Det var særlig blant saueierne den var etterstrebet, da de mente at den tok lam og sau. Men film fra redene viste at pattedyr utgjør bare en liten del, ca 3%. Saueierne som tidligere hadde flere utstoppede havørner i stua, har nå flere bilder av havørna i stedet. Fisk står for hele 92% av av næringa, og en unge trenger ca. 50kg fisk/annet for å bli flyvedyktig.

F.W. viste også film fra sjørøyevasdrag der havørna gikk og fisket sjørøye når den gikk opp i elva om sommeren. Ikke bare havørn fisker her, det er et økende fritidsfiske i mange elver, der det settes mange monofilgarn i elvene og rett utenfor elveutløpene. På denne måten fiskes det for mye, og heller ikke havørnene får bruke disse fiskeplassene. Her er ikke oter, så havørna får ikke hjelp til å fiske slik som hos oss.

I fuglefjell (mindre) er det mye eggsanking, og også ulovlig fuglejakt forekommer. F.W. har nå sitt viktigste arbeidsfelt i å spre opplysning blant de unge om bedre å ta vare på naturressursene, og dermed verne den grønlandske havørna som på Grønland bærer navnet NATTORALIK.

Fra Danmark kom den gledelige meldingen at den var begynt å hekke igjen. Det har vært tegn på at den var på vei inn igjen i landet, og alt ble lagt til rette for at den skulle begynne å hekke igjen, så det er skjedd.

I Nederland er det dannet ei gruppe ornitologer som vil innføre havørna der, slik som det er gjort i Skottland, men her er det ikke sikkert at det blir godkjent av IUCN (International Union for the Conservation of Nature), da det kreves at en slik overføring skal skje kun i de land der den tidligere har hekket. Ingen av deltakerne kjente til dette.

Men det er vel naturlig at den kommer på egne vinger når den finner et område der den kan hekke. Det er ikke så langt fra Tyskland der bestanden i enkelte større elvedelta er ganske stor. Det var noe overraskende at den tyske bestanden var så stor. Noe uvanlig å se den hekke i store trær i flate områder med sivbesatte vatn og elver, men mange fisketyper inngår i fangsten, og om vinteren når det fryser til, er det tette ansamlinger av andefugl i råkene hvor ikke minst sothøner går inn som et vanlig bytte.

Flere av de tyske redeplassene er overvåket med TV-kameraer som bringer bilder hjem til observatøren der han sitter behagelig avslappet. Så det er forskjell i ressursbruk rundt om i de forskjellige land.

I Tyskland og Polen er det de store elvene og i utløpene den største bestanden finnes, og her er det også en næringsvandring til åpne sjø-områder om vinteren. I Polens riksvåpen er det ei ørn, det er det flere land som har, som kjent, men polakkene holder nå på at deres ørn er ei havørn og bruker den også som symbol over nasjonalparker.

I Polen får de to års fengsel for å drepe ei havørn, og virksomhet nærmere enn 200m fra et reir er forbudt.

I de tre baltiske land finnes en bestand på ca. 70-75 par. Der har Estland den største bestanden med ca. 50 par.

Vladimir Masterov fra Russland mente at det vest for Uralfjellene var ca. 600 par, men i de veldige områder i Sibir var det lite man visste om bestanden. Men han mente der kunne være ca. 2800 par. Det Russland vi kjente fra tidligere kan ha en så stor bestand som totalt 3400 par, men dette er jo bare et beregnet anslag. I de baltiske land prøver en så godt som mulig å bevare hekkebiotopene, men det er ikke lett med den vanskelige stilling landene er i. I Estland gjøres det mye for å hindre at skogen rundt et hekketre fjernes i så stor grad at redeparet forlater området.

I Finland og Åland er der positive tall. Finnene legger ned et stort arbeide med å kartlegge hekkeplassene. Vinterfóring skal nå opphøre. De kjenner også godt til trekkforholdene til sine fugler som forflytter seg pga. isgang. Ikke minst har fargekoder på ringer gitt mange opplysninger om hvor ørnene kommer fra. En av "mine" ringmerkete ørner fra Bliksvær ble avlest på en slik fóringplass. Uheldigvis fløy den på ei kraftledning og omkom ikke lenge etter (merket med stårling).

Fra Sverige er det særlig gledelig at nedgangen av havørnbestanden er stoppet. Flere steder, både langs kysten og ved de store sjøene ved innlandet, er der kommet flere nye par som produserer unger. De parene som lever lengst nord og ikke har de beste matforhold, produserer et fåtall med unger (svensk lappland). De tar da også mye åtsel som reinsdyr og svake kalver av disse.

I Skottland går det fremover, og noen par produserer bra. Men det er etter min mening ikke alle nyetablerte par som har gode nok verken

hekkelokaliteter eller næringsgrunnlag, - det vil utvilsomt gå noen år før dette skjer.

Fram til 2003 planlegges det med ca. 20 hekkende par, og det vil bli overført 60 nye unger fra Norge (26 allerede levert). En av disse fuglene er kommet tilbake til oss (rett nord av Molde). Alt ser ut til å lykkes med Skottland, men til syvende og sist er det menneskenes stilling til havørna som er det avgjørende, og i Skottland drives et godt opplysningsarbeide med utgivelse av flere gode brosjyrer.

Nyere data om havørnas overlevingsevne det første vanskelige året, er utført av Torgeir Nygård (NINA), der han har funnet at minst 90% overlevde 1.år og 80% var i livet etter 2 år. I Sverige har Bjørn Helander (SNF) funnet ut at hannen er 7,9 år ved første hekking og hunnen hele 6,5 år før den får den første ungen frem, og det gikk hele 14,3 år for å få frem ett nytt individ. Så alt tar sin tid, også for havørna.

Når det gjelder vårt eget fylke, Nordland, er det Havørnfylket i vårt land. Alle kystøyene, fjordene og de store grunne arealer i fiskerike, isfrie områder med god bestand av oter og sjøfugl, danner et "havørnland" som vi alle må ta vare på.

Det var lederen av "Prosjekt Havørn", Alv Ottar Folkestad, som var vert/møteleder på Runde, en oppgave han klarte med glans. Og værgudene hjalp til på beste måte, til en slik opplevelse for alle deltakere.

□

Havørnrede ca. 7m fra bunn til topp. Foto: K.A.Meyer

ØRNUNGEN ASLAUG

av Børge Klevstad

VESTVAGØY 1995

- Januar Vb.** Havørnreiret er der fremdeles, det er plassert oppå tre småbjørker som krysser hverandre $1\frac{1}{2}$ - 2m over bakken. Det ligger i ei bratt, snørik li ca. 150-160 m.o.h. Kanskje vil det klare seg gjennom vinteren.
- 13.feb.** I dag fant jeg reiret etter lang tids leting med kikkerten, langt nede i lia. Buskene reiret lå i var knekket. Etter en tid med mye snø, er det vel sannsynlig at vekta ble for stor. Hva vil nå skje med ørneparet, vil de stå over eller vil de flytte nærmere havet der det er mindre snø?
- 27.mars** Nytt reir ved Vb. Reiret ligger også nå i tre ca. 200-250m fra det gamle, i samme høyde men noe brattere terreng.
- 9.apr** Sannsynlig egg, ørna ligger på.
- Mai** Det er ei havørn som er i vatnan og slår sildemåse og småmåse og flyr mot Vb., så nå er det vel unger i reiret.
- 26.juni** En unge i reiret. Helge Holand var i lag med og hjalp til slik at ungen ble ringmerket med nr. og årets farger, svart over oransje. Får vi ennå en ny snøvinter, må nok ørneparet se seg etter et nytt bosted da reirkonstruksjonen var lik den gamle. I reiret lå det en nyfødt grisunge.
- 11.aug** Johan Sirnes ringte meg om ei ørn/ørnunge som satt på veien ved Vb. Jeg kjørte og fant den like ovenfor veien. Det var samme ungen som vi hadde ringmerket to måneder før i reiret rett opp i lia. Kunne ikke se noen voksenørn, og fuglen kunne ikke fly, den bare baksa seg bortover i lyngen. Så tok jeg en jakke og heiv over den og la den i bagasjerommet på bilen. Hva skulle jeg gjøre nå? Ta den med heim eller slippe den ut igjen? Kanskje bære den høyere opp i lia og håpe på at foreldrene kom og tok seg av den? Tok den med heim, men da var neste spørsmål: Hva skulle jeg gjøre med den? Etter mange telefoner som ingen svara, fikk jeg svar hos Hans Undersen, og via Harald Våge og Alv O. Folkestad. Beskjeden var grei: Ikke slipp den før den hadde vært i røntgen hos dyrlegen. Vei den, mål den for å finne ut av kjønn og om den er underernært. Men å håndtere en slik krabat når erfaringa mangler, er ikke lett

så jeg avtalte med Harald Våge at vi skulle møtes hos dyrlegen på kvelden. Siden det var fredag, og dyrlegen hadde vakta alene, klarte han ikke å få bildene fremkalt før på mandag. Men vi fant ut at det var en hofugl, og at den var litt undervektig. Vel heime fikk ho en ihjelkjørt småmåse å spise. Plasserte ho ute i en stor høyvogn med ei not over.

12.aug.

Måsen er spist og ho virker kvikkere. Fra i dag er hennes navn Aslaug etter hun som ringte Johan og sa i fra at det satt ei ørn på veien. I dag bestod menyen av en halvstor hanekylling. Har snakka med de ansvarlige i kommunen om at jeg har ei ørn i pensjon.

13.aug

En gråmåse var maten i dag. Ho starta og spiste nesten med en gang, etterpå la ho seg i ei krå og sovna. Den har sannsynlig kollidert med et kraftspenn. Like ved reiret er det tretten strenger side ved side; ni høyspent, tre lavspent og en telekabel, så sjansen for kollisjon er stor for en uerfaren ungfugl.

14.aug

Var i dag og så røntgenbildene. De var fine - to skarpe bilder. Ingen tegn til bruddskader eller at den skulle være skutt på. Dagens meny: Selkjøtt og flyndreavskjær. Snakket med Frans S. og fant ut at jeg kunne slippe ho i dag. Helge og Radio Vestvågøy var med da den fikk friheten tilbake. Radio V hadde før bedt om å få være med på en fugletur, og dette var jo en god anledning. Vi brakte ho tilbake til reirområdet og satte ho på en stein litt opp i lia. Der satt ho lenge og bare utforska terrenget, prøvde så vingene, men ville ikke fly. Til slutt begynte ho å gå ned sidelengs i lia. Var ho blitt for tung? Etter en tid gikk jeg etter ho. Da ho syntes jeg ble for nærgående, hoppet ho til og fløy 70-80m lenger bort i lia. Senere på kvelden var ho borte.

15.aug

Tlf. fra Vb.: Aslaug var kommet ned og satt på veien, på samme sted som ho sist ble funnet. Da jeg kom dit, satt ho like oppafor veien og telte biler. Ho fløy ikke da jeg gikk ut av bilen og mot henne, men gikk bare unna meg. Helt til jeg var 2-3m unna, da baksa ho seg opp på en stein og selte i en stor bue ut over fjellet og ble borte.

Så ei annen ungerørn som var nede i reiret og stjal mat og letta igjen, og ei voksen ørn som kryssa over der Aslaug fløy.

17.aug

Da jeg kom i dag, satt ho og skreik, ca 100m oppe i lia. Fløy

litt, gikk rundt og fortsatte med å skrike.

18.aug

I dag fant jeg Aslaug etter mye leting høyt oppe i lia. Ho skreik fremdeles, men nå satt det en voksen fugl i lag med ho.

23.aug

Aslaug sitter fremdeles og tigger. Nå var ho kommet ned mot veien igjen, så jeg gikk ut av bilen. Da letta ho og fløy 50-70m lenger opp.

29.sept

Snakket med noen som driver med gris et par km fra reiret. Nå var det tre ørner der, før hadde det bare vært to.

Aslaug hadde klart seg, i alle fall så langt. □

HAVØRNKAMP

av *Harald Misund*

Etter å ha lest Frank Willes' rapport om den grønlandske havørn, der han skriver om en ungfugl som kom inn i territoriet til et voksent par, ble den slått til jorden av en av de voksne slik at den måtte søke ly til fots og kunne stikke av senere.

Ute på Landegode var jeg en gang med å ta et bilde av et havørnreir (20/7-91) der en av de voksne satt i et tre i forkant av reiret. Det kom en 1-2K gammel ungfugl og satte seg på ei side av reiret og begynte å kalle (tigge?) etter mat. Etter ca 45-60 sek. jaget den voksne fuglen den påtrengende ungfuglen et par hundre meter vekk, og fløy igjen tilbake til reiret. Mulig kan ungfugler ta mat fra havørnreir, uten at jeg har sett dette.

10.mai '95 var jeg en tur på Mjelde, nord av Bodø. Der var 3 ungfugler og en voksen i gang med et bytte i fjæra uten at jeg så hva det var. En av ungfuglene fløy innover mot fjellfoten og ble like etter forfulgt av en litt eldre fugl (4-5K). Det ble en regelrett luftkamp like over bakken, der den yngste fuglen (1-2K) gikk i bakken. Den lettet igjen, men like etter på nytt angrepet så den gikk i bakken. Den løp da hurtig 15-20m og gjemte seg under et einerkratt. Den andre fuglen trakk bort. Etter en stund kom den frem og satte seg i et tre like over bakken. Der satt den i de to timene jeg var der. Det er vel kanskje flere av leserne som har sett slike hendelser.

Kilde: Frank Wille - Den Grønlandske Havørn. Arsrapport 1991. □

TUR TIL SØRFUGLØY 27.- 28.mai 1995

av Birgit Bikset

Nå er vi på vei hjem fra den flotte turen vår som var på Sørfugløy 27. og 28.mai. Vi har sett ca. 30 forskjellige fuglearter og har opplevd en masse. Blant annet når vi dro med båten til Sørfugløy.

Da vi var kommet et stykke ut på fjorden, kom faren til Kristian med pengene som Kristian måtte betale. Vi, ungene fra Tjongsfjord, hadde spørrekonkurranse med en gutt fra Bjærangfjord. Vi ungene vant.

Etter en stund stoppet vi for å fiske, vi fikk faktisk en del fisk. Den fisken ble det middag av. Så var vi framme på Sørfugløy. Vi som ikke skulle sove i båten, fant oss en fin teltplass.

Så gikk hele gjengen opp i lundeura. På vei opp så vi et par småfugler. Vi spredde oss og prøvde å finne reirene til lundene. Vi havnet lenger og lenger opp i ura. Etter en stund gikk noen ned igjen. Noen viste oss en lundefugl som lå under en stein. Den var 1½ meter unna oss, men den rikket seg ikke av flekken. Vi tok bilder av den. Nesten alle var gått ned, det var bare Helga, Reidun og jeg igjen der. Reidun og jeg gikk opp i ura og så etter reir. Helga gikk der nede og så på småfugler. Vi lette etter Helga, men så henne ikke. Vi fant henne til slutt, men så bare de hvite skoene hennes.

Lunden lå helt stille under en stein. Foto: Helga Hammer

Øverst ser vi Helga Hammer med noen av "sine" barn ombord på "Svolværing".
Birgit Bikset helt til venstre.
På bildet under ser vi alle turdeltakerne posere på dekk.

Da gikk vi ned til teltene igjen. Der hentet vi pølsene våre og gikk til båten og grillen på en grill. De som ikke spiste alle pølsene sine, ga dem til en måse som trampet på en lykt som var der. Måsen var sur for at vi hadde tatt plassen hans eller fordi den var sulten. Kjell-Arne skar opp pølsene sine, og akkurat da han skulle til å gi måsen pølsa, fløy den sin vei. Hva i alle dager skulle han gjøre nå? Han la bare pølsebitene fra seg på bryggekannten. Ikke bare-bare, for han laget en skulptur.

Så dro vi, som kom fra Tjongsfjord, på en liten nattur utover i skjærgården. Vi undersøkte vann og myrer. Plutselig fløy en grågås opp rett foran oss. Vi fant reiret. Det var 5 egg i det. Så traff vi 2 av de andre som var med på turen. De hadde aldri sett gåsereir før og ville gjerne se det. Vi lette og lette, men fant ikke reiret igjen. Vi begynte å gå tilbake. Igjen fløy det en grågås opp foran oss. Der var det også reir. Der var det 6 egg i. De to andre ble helt rørt. Den ene av dem tok et bilde av reiret. Vi gikk og la oss til å sove. Den dagen hadde vi funnet 2 gåsereir, 1 sandloreir, 9 måsereir, og hatt et nydelig vær.

Neste morgen gikk vi ut og så på fugler igjen. Vi så et silandpar ute på sjøen blandt alle lundefuglene. Så dro vi til båten. Der spiste vi frokost.

Så begynte "Svolværingen" på hjemveien. Plutselig skulle vi kjøre under ei lav bru. Gikk båten under brua tro? Det gikk heldigvis bra. Båten stanset, og vi tok bilder av alle på turen. Det var en flott og vellykket tur!!

Birgit.Bikset (4.kl), Tjongsfjord.

HOLKEPROSJEKTET

SOMMEREN 1995

av Sølvi Mathisen

MÅL:

Medlemmene i Vesterålen fugleforening vil aktivt jobbe for å

*opprette kontinuerlig foring ved fuglestasjonen i årets "snømåned"

*vedlikeholde de ca. 300 holkene som er plassert i Osvoll-dalen, Reinsnesdalen og i området rundt fuglestasjonen

*registrere spesielt hekkeaktiviteten til de fuglene som benytter holkene.

TILTAK:

*Det lages ei foringsliste der påtegnede medlemmer har ansvaret for å fore et visst antall uker pr. år.

*De vel 300 holkene er fordelt på 5-6 personer som har ansvaret for nødvendig vedlikehold og renhold

*og i tillegg foretar de samme personene en registrering ila sommeren. (Vedlagt: Registeringsliste).

Resultater av årets hekkeregistrering dels sammenlignet med 1994

Registreringene ble foretatt i perioden 18 juni til 16 juli, med unntak av at enkelt-kasser (forbigåtte) ble tatt i begynnelsen av august. Været gjennom hele sommeren -95 var usedvanlig dårlig, med mye regn og lave temperaturer. Våren var tilsvarende dårlig.

Registreringslistene våre viser at 238 av ca. 300 holker har vært besøkt av oss. Av disse var 129 eller 52% bebodd.

Sammenlignet med 1994 har vi ei økning på bebodde kasser på ca. 10%.

Kjøttmeis og svarthvit- fluesnapper er de to artene som bruker kassene. Kjøttmeisen utgjør 20% (27 kasser), mens svart-kvitten utgjør 80 %.

Sammenlignet med 1994 hadde vi ei større dekning av kjøttmeis da (ca. 24 %) og en mindre dekning av svart-hviten (ca. 73 %).

Det som er særdeles gledelig er at tilnærmet alle holkene i Reinsnesdalen/ Osvolldalen er bebodd, 93%. Fordelingen av kjøttmeis og svart-hvit fluesnapper er her som over, henholdsvis 20 og 80 %.

I området rundt fuglehytta (Steiromarka) benyttes kun 38 % av holkene av de to artene.

Resten står tom.

Spørsmål til resultatene

Ut ifra årets og fjorårets observasjoner har jeg stillet meg følgende spørsmål:

- Hvorfor er så få holker i området rundt fuglehytta bebodd ?
- Kan vi si noe om kjøttmeisen, ut ifra at tallmaterialet viser en liten tilbakegang ?
- Hvorfor finner vi døde fugler (hoer) og døde unger på reir ?
- Hvorfor finner vi en god del reir, særlig svarthvit-reir som er påbegynt og så forlatt ?

Vi bør alltid være forsiktig med å gi svar på det som skjer i naturen. Det kan være forskjellige årsaker til at f.eks. unger ligger døde på reiret, som næringsmangel, mora er blitt et offer for en predator, overoppheting i kassen i løpet av en solværsdag, osv..

Vårt tallmateriale er heller ikke tilstrekkelig for å trekke noen konklusjoner.

Ved hjelp av litteratur (kildehenvisninger, se siste side) har jeg samlet endel fakta om kjøttmeisen og svart-hvit fluesnapper. Jeg vil på en enkel måte prøve å sammenfatte dette og sette våre observasjoner i sammenheng med det som tidligere er bekreftet.

Om holkenes plassering

I Osvolldalen/ Reinsnesdalen er alle kassene nå tatt ut av granskogen og plassert i løvskog. Disse to dalområdene har totalt ca. 75 holker. Dalsidene ligger i sørhelling. Avstanden mellom kassene er her adskillig større enn i det andre området i Steiromarka. Her står en del kasser i kanten av granskog, mens størstedelen står i bjørkeskog. Også dette området ligger i sørhelling.

Om kjøttmeisen og svart hvit-fluesnapper

	Kjøttmeis	Svart hvit fluesnapper
Utbredelse	Alminnelig, men fåtallig i alle slags skog over hele landet. Sjelden i bjørke-beltet.	Alminnelig i skog og ved bebyggelse over hele landet. Ofte i bjørkebeltet.
Krav til reirplass	Reir i trehull eller kasser.	Reir i trehull eller kasser.
Kullstørrelse	8-13 egg. 1-2 kull.	5-9 egg.
Rugetid	13-15 døgn.	13-15 døgn.
Ungenes reirtid	15-16 døgn	16-22 døgn.
Føde	Insekter: larver (målelarver), edderkopper og frø.	Hovedsaklig insekter, larver og edderkopper.

Utbredelse - valg av hekkebiotop

Vi ser av tabellen over at utbredelsesområdet til de to artene er nokså like, bortsett fra at kjøttmeisen ikke foretrekker bjørkebeltet i motsetning til svart-hviten.

Valget av en god hekkebiotop er klart avgjørende for en god forplantning.

Svart-hviten krever et trehull eller en fuglekasse for å akseptere en bestemt lokalitet og i tillegg et visst areal (revir) rundt fuglekassen. Er disse forutsetningen oppfylt, kan den hekke både i bar- og lauvskog, og også nær bebyggelse.

Kjøttmeisen stiller derimot større krav til biotopvalg. Artens såkalte kjernebiotop er edellauvskog. Hvis vi sammenligner våre to biotoper viser resultatene fra Osvolldalen/Reinsnesdalen at i fjor var 1 kasse bebodd av kjøttmeis, mens i år var det 14. Dette skulle ikke tilsi at kjøttmeisen er i tilbakegang, men at den kanskje er mer kresen til biotopvalget? Kan den dels skrinne bar- og bjørkeskogsbiotopen som vi "tilbyr" våre kjøttmeiser være det den helst ikke foretrekker? I så fall kan vi regne med at det er hovedsaklig førstegangshekkende og yngre fugl som hekker i dette området. Disse har i utgangspunktet dårligere hekkeresultater enn eldre fugl, og de legger sjelden to kull. Det er kjent at førtsegangshekkende og yngre fugl ikke investerer så mye i ungene sine som eldre fugl.

Alt dette skulle tilsi at vi kan forvente dårligere resultater hos kjøttmeis enn svarthvit fluesnapper.

Kjøttmeis. Foto: Magnar Fagerli

Revir - konkurranse

Et revir betegnes som et område som en hann (eller et par) forsvarer aktivt mot andre individer av samme art eller mot andre arter. Siste tilfelle gjelder spesielt der ulike arter utnytter samme føde. Dette er tilfelle hos kjøttmeis og svart-hvit fluesnapper. Begge artene mater med larver, målelarver. Vi vet at i konkurransen om revir vinner svart-hviten over kjøttmeisen. Jeg vil her sitere Vim Vader som skriver følgende om byfugler i Tromsø: " De artene som utvilsomt har profitert på nye, trygge hekkeplasser i bynære strøk er de som hekker i rugekasser, dvs først og fremst svarthvit fluesnapper og kjøttmeis. Fluesnapperen er trekkfugl og drar til Afrika om vinteren. Hannene høres vanligvis i andre uke av mai, hunnene kommer litt senere. Når fluesnapperen vender tilbake til Tromsø, finner de en stor del av rugekassene opptatt av kjøttmeis (som jo er i Tromsø året rundt). Det oppstår da ofte intens krangel, som vanligvis ender med at fluesnapperen overtar kassen." (Sitat slutt)

Ut ifra dette ser vi at det er naturlig at svart-hviten er vår største bruker av kassene.

Revir - kullstørrelse

Revirets kvalitet er helt klart avgjørende for å få til en vellykket forplantning og oppfostring av ungene. Den beste kvaliteten reviret kan ha er god næringstilgang. Næringstilgangen påvirker også kullstørrelsen.

En vet at fluesnapperens tetthet bestemmes i de fleste tilfeller av antall reirhull, ikke av føden. Fluesnapperen er såkalt bigam, en hann kan ha flere hoer. Hannen kan opprette et revir og tiltrekker seg en hunn, som straks befruktes og legger seg til å ruge. Deretter skaffer hannen seg et nytt revir og en ny hunn. Etter at hann nr. 2 har lagt seg til å ruge, vender han tilbake til nr.1 og hjelper henne med ungemating. Hun nr.2 må ordne opp med sitt kull på egen hånd. Er det en kald og fuktig sommer er det vanlig at "alenemora" ikke klarer jobben og kullet dør. Dette kan være en årsak til at vi finner døde unger på reir.

For å unngå for stor tetthet kan fluesnapperen markere området sitt ved å begynne på et reir i en annen kasse / hull for så å forlate det.

Derimot hos kjøttmeisen påvirker populasjonstettheten antall egg i kullet. Jo større tetthet, desto mindre kull.

Arter med beskyttende reir har større kull enn arter med åpne reir. Derfor er det naturlig at begge artene våre legger mange egg, dersom næringstilgangen er god.

En vet videre at for de arter der kullstørrelsen kan variere, øker størrelsen mot nord. En antar at de lange lyse dagene gir en lang arbeidsdag for matsøk.

Som eksempel fra meisene kan det nevnes at i den perioden ungene er på reiret må foreldrene bringe en larve (målelarve) til reiret hvert minutt i 14- 16 timer i et strekk. Det blir dermed opptil 10000 larver et kull mottar i løpet av en reirperiode.

I de tilfeller der vi har notert noe om antall egg/ unger har vi notert fra 4 egg/ unger til 9 (ett tilfelle). Materialet vårt er for dårlig for å trekke noen konklusjon om næringstilgangen i år. Vi ser at svart-hviten som gjerne hekker i bjørkebeltet og som legger gjennomsnittlig 5-9 egg, følger "normalen" også hos oss, mens derimot kjøttmeisen har lagt færre egg enn "normalen". Dette viser vel igjen at fluesnapperen er best "tilpasset" den biotopen der kassene er plassert, sammenlignet med kjøttmeisen (gjmf. kjøttmeis og kjernebiotop).

Næringstilgang - fugledød

Fugler dør nesten aldri på grunn av alder (begge disse artene kan bli opptil 10 år), men av sult, predasjon og ulykker.

Når det gjelder sult er det ubalansen mellom næringstilgang og etterspørsel som er den vanligste dødsårsaken.

Dårlig næringstilgang + for stor fugletetthet, som for mange kasser i et område, kan gi små revir. Dermed oppstår det lettere kritiske situasjoner for fuglene.

Konklusjon:

Utifra det jeg her har nevnt tror jeg at for hekkeområdet i Steiromarka er følgende tilfelle:

- biotopen er best egnet for svart-hvit fluesnapper
- vi har for mange holker pr. arealenhet, slik at kampen om et "godt" revir og et "stort nok" revir finner ofte sted både mellom og innen artene

Litteratur:

Tidsskriftet "Ottar" nr. 5 1995.

Håndboka "Norsk fuglehåndbok".

"Fuglenes økologi" ved Steffan Ulfstrand.

Håndboka "Våre fugler".

Cappelens dyreleksikon bind nr.3.

Det er veldig spennende å følge med disse to småfuglartene. Målet vårt må vel være å kunne gi også kjøttmeisen et tilbud ?

TAKK TIL ALLE SOM HAR DELTATT !

ALBINO LINERLE (*Montecilla alba*) I SORTLAND

av Bjørn H. Røsshag

Det var en av de første dagene i august vi fikk øye på den i en hage i nabolaget, en hvit liten fugl sammen med noen linerler. "En burfugl som har rømt!" forklarte jeg min kone i det vi kjørte forbi på vei mot vårt feriemål.

Vel kommet hjem to uker senere ringte naboen: "Jeg har en hvit linerle i hagen min!" Det gikk ikke mange minuttene før jeg var på stedet og fikk bekreftet fakta, men det tok flere dager før jeg kom på akseptabelt hold for å fotografere sjeldenheten; den ene i et kull på fem.

□

Albino linerle i Sortland. Foto: B.H.Røsshag

KRAKE SOM MÅSE

av Harald Misund

For 3 år siden i juli måned var jeg på vei med båten rundt vestenden av Lille Hjartøya utenfor Bodø. Det var flo sjø og vestavind med bølgehøyde på ca. 20-30 cm.

Like utenfor odden stod noen gråmåser i næringssøk mot vinden. Jeg så de plukke "noe fra overfalten som jeg antok var leverbiter. Ut fra land kom ei kråke som sammen med måsene også hentet mat fra havoverflaten, før den fløy mot land. Dette hadde jeg ikke sett tidligere.

I januar i år gikk jeg ut på moloen i Hjartøy-sundet. Der holdt 5-6 havørner sammen med flere måser og jaktet like over havoverflaten, der de gikk opp mot vinden slik at de nesten stod på rekke. Flere ganger var de nede med klørne, men jeg så at de ikke fikk tak i noe. Det var ikke vanlig jakt som eks. ved dykkende fugl (en flokk haveller like ved, som ikke var jaget). Etter ei stund kom det ei kråke og jaktet på samme måte, like over vannflata. Bølgehøyden var ikke stor, jeg fikk ikke sett om den tok noe, men det var lik den måten den første kråka jeg så jaktet. Mulig kan det være samme fugl som har spesialisert seg, eller er det flere fugler som jakter slik?

Er det noen av "Havørnas" lesere som har sett noe lignende, i så fall skulle det være kjekt å vite det.

Kråke som måse?

Foto: K.A.Meyer.

FUGLER PÅ FRIMERKER

av Harald Misund

I de siste 20-30 år er det blitt vanlig med fugler på frimerker, noen land utgir mange frimerker årlig, ikke fordi de er nødvendige, men fordi de tjener penger på samlere. I de nordiske land er det heldigvis en moderat utgivelse av nye merker, og de holder en høy kvalitet.

På fig.1 er alle norske merker med fugl siden 1970. Først ute var flygende havørn (fredet 1968), tegnet av Hans Normann Dahl etter et fotografi av Johan Fr. Willgohs fra Bliksvær, merket er trykket i dyptrykk.

Neste utgivelse kom i 1980, og var 4 merker der 2 var laget av Jon Fjeldså (J.F) og Viggo Ree (V.R), begge kunstnere som vi kjenner fra NOF.

Merkene til J.F. var dununge av tjeld og stokkand. Disse er brukt i boka: Guide to the Young of European Precocial Birds. V.R. fossekall og kjøttmeis.

I 1981 kom V.R. med dverggås, vandrefalk, lunde og teist, og året etter med blåstrupe og rødstrupe.

Hvitkinngås og alkekonge i '83, og julemotiv av dompap i '85. Etter disse frimerker er trykket i offset, og vi ser at V.R. er den som

Fig 1

laget flest tegninger på norske frimerker. De tre siste merker kom ut i serier av norsk fauna: Spillende tiur laget av gravør Sverre Mørken, etter et foto av Sverre M.Fjeldstad. Samme motiv finner vi på svensk og finsk frimerke. I 1980 kom knoppsvane av kunstner/gravør Knut Løkke-Sørensen, nesten identisk med et eldre finsk frimerke fra 1956. Det siste frimerke er ei perleugle, også laget av Løkke-Sørensen, begge disse gravører er kjent fra mange norske frimerker.

Personlig setter jeg mest pris på frimerke i ståltrykk, der fuglen forekommer i sin biotop. Flere av de nordiske land bruker også de samme gravører, dyktige fagfolk i alle fall.

Det er utkommet en rekke vakre svenske fuglefrimerker (fig.2). Mange er lagt mye arbeid i, slik som disse 4 ståltrykk. *Dansende traner* av kunstner Harald Wiberg og gravert av Arne Wallhorn, utkom i 1968 (140 mill. eksemplarer). Enkelte fuglearter går igjen på flere frimerker, også i de andre nordiske land.

Et nytt vakkert frimerke er *traneflokk som lander* etter et fotografi av Sture Karlsson og gravert av Zlatko Jakus. Så er det to tegninger av den kjente kunstner Lars Jonsson, kjent fra flere fuglehåndbøker. *Jaktfalken* er gravert av Czelaw Slania, som er en av verdens fremste frimerkegravører. Detaljene i hans arbeider kommer først fram når du ser merkene i et forstørrelsesglass. *Jaktfalken* ble kåret til Sveriges vakreste frimerke i 1981.

Frimerket av *ærfuglparet* er gravert av Martin Mörck, som igjen har gravert det vakre *gråspurvparet* etter tegning av Falke Berg (fig.3). Gråspurvane kom ut i 1994. Det har vært en tilbakegang av gråspurv i Danmark. Dette frimerket setter jeg høyt da det virker levende.

Flytter vi over til Island og Grønland, er det kommet ut mange fine frimerker i de seinere år, som det er vel verdt å studere nærmere. De to islandske frimerkene av *ravn* og *gjerdesmett* er tegnet av P. Magnusson og gravert av G. Bétemps. En annen kategori er sagnfrimerker fra Grønland, her med *islommen* og *ravnen*, der den hvite ravnen plukker de svarte fjærene av islommen. Det andre sagnfrimerket er av *jenta og havørna*, sagnet om jenta som giftet seg med ei havørn. Begge er tegnet av Jens Rosing, en kunstner som går igjen på mange av de grønlandske frimerker, gravert av mestergravøren Cz Slania

På Nordens Dag i 1956 kom det ut et vakkert frimerke av 5 *sangsvaner i flukt*, som symboliserte de 5 nordiske land. I dag er det naturlig å utvide samlingen til også å omfatte Grønland, Færøyene og Åland, som i dag gir ut egne frimerker.

Det kan være spennende å lage en temasamling av fugler, dyr og naturvern, ikke minst for barn og barnebarn. De små frimerker er ofte fine kunstverk, som det er vel verdt å ta vare på - om ikke du samler sjøl, er det vel noen du kjenner som gjør det.

□

Kilder: Facit, spesia 1955 - 96, Facit Forlag AB.

Norgeskatalogen 1996, Oslo Filatelistklubb.

(bøker du låner på biblioteket).

Fig.1 - Norske frimerker.

Fig.2 - Svenske frimerker (avosett, jaktfalk, sidensvans og flaggspett)

Fig.3 - Andre nordiske land, kjente kunstnere og gravørarbeid)

Fig.2

Fig.3

SVARTMEIS, *Parus ater*, ny hekkefugl i Vesterålen

av Bjørn H. Røsshag

De første observasjonene av svartmeis i vesterålen ble registrert tidlig på høsten 1990. Ved fóringstasjonen i Steirolia ble tilsammen 14 ind., de fleste juvenile, fanget og ringmerket i løpet av oktober måned samme år. Siden da har arten blitt jevnlig observert i området året rundt.

Første hekkefunn ble registrert sommeren '93 i en småfuglkasse godt gjemt i et granplantefelt i Steirolia. Hele kullet på 9 ble flyvedyktige og forlot kassen uten å bli ringmerket.

Flere år gikk før det på nytt ble utført ringmerkingsaktivitet med nettfangst i området. Først på våren '94 ble det gjort noen spredte forsøk, som bl.a. resulterte i 4 kontroller av de 14 fra høsten '90. Også våren '95 ble nok ett individ kontrollert, som altså da var i sitt 6.kalenderår.

*Svartmeis - ny
hekkefugl i Vesterålen
Foto: M.Fagerli*

Sommeren '95 ble to kull funnet hekkende i småfuglkasser med knappe 100m avstand. Også disse kassene står godt skjult i granplantefelt i Steirolia. Begge kullene, på 6 og 7 ind., ble ringmerket før flyvedyktig stadium.

Utenom hekkesesongen kan svartmeis sees i småflokker på matsøk i plantefeltene, gjerne sammen med granmeis og fuglekonge. Den er svært tillitsfull, og med lyd lar den seg lett lokke på kloss hold. Observasjoner av svartmeis er også gjort i andre områder av Langøya og Hinnøya hvor det er lagelige biotoper, forttrinnsvis granskog. Det synes dermed som om arten trives og har etablert seg for godt i vårt distrikt. En gledelig tilvekst til Vesterålens fuglefauna. □

Rosenstær observert på Helligvær av Ove Pedersen, som også har tatt dette bildet. Sommeren 1995.

GRÅSPURVEN

av Harald Misund

(foto: Ø. Birkelund)

Enkelte ganger har jeg fått spørsmålet om jeg har en favorittfugl, og jeg har svart at det i så fall må være gråspurven.

Sannsynlig var det dens første kvitring av vingede vesen jeg hørte fra gesimsen over kjøkkenvinduet høsten '37. Der var det under takskjegget spikret opp to fuglekasser.

De fleste husene i gata der jeg bodde var store trehus med små hageflekker, bakgårder og smug, som andre steder i Alesund.

Jeg husker at jeg kunne sitte i timesvis å se på gråspurven når den matet sine unger. Mulig hadde den sin glanstid fram til krigens slutt, det var ennå hestetrafikk i gatene, og ikke minst hadde tyskerne egne hester som trakk forsyninger gjennom byen, og hestepærer lå igjen på brosteinen. I mange hager var der høns og kaniner, - så det ble vel noe igjen til gråspurven også.

Etter krigen var det stor mangel på hester i Europa. Lastebåter kom for å hente fra Norge, og jeg har spikret fast i minne lastebåten som lå ved Storneskaia og heiste hestene ombord, der de stod trangt i rekker i lasterommet. Det var ikke fritt for at tårene trillet for disse dyrene.

Den mekaniserte del av jordbruket var alt i gang, og mange hester ble overflødige. Var dette også stagnasjon av gråspurve-bestanden? Selv om gråspurven finner sin hovednæring i plantefrø og insekter, vil nok tilskudd om vinteren være nødvendig for å holde oppe bestanden. Langs kysten var nok kaiene og pakkhusene viktige både som overnattingssteder og et sted å finne mat. Lossing og lasting i sekker la alltid noen rester igjen.

I dag har forlengst pallene overtatt for sekkene, papir og plast dekker godt til - lite går til spille. Hurtigbåter og biler frakter i lukkede rom fra sted til sted.

I 1960, da vi flyttet til Bodø, bodde vi i flere år i selve bykjernen. Gråspurv var vanlig overalt, og på kaiene var der små flokker. I dag har jeg merket meg at flere kvartaler har endret struktur. Mange mennesker har flyttet ut til nye byområder som Mørkved og Tverrlandet. Her har gråspurven etablert seg i de nye boligområdene, men det er flest i de områdene som ligger lavest rundt 50-60 m.o.h. Mulig foregår det også et trekk, da det på den strengeste del av vinteren er mindre fugl å se, men dette er vanskelig å finne ut av.

Langs kysten av Nordland finnes gråspurven ut til de ytterste vær. Det finnes gode bestander på Lovund, Træna, Røst og Værøy, men så er også

vinteren mildere ute ved havet.

I Bodø finnes den ute på Helligværog Landegode, men er forsvunnet fra Bliksvær - folk sluttet med sau og høns.

På Sør-Fugløy i Gildeskål var den vanlig utover sist i 70-åra, men nå er den blitt borte. Her er det kommet til et gårdsbruk med ca. 100 sauer de siste to år, og det skal bli spennende å se om den kommer hit igjen.

Ute på Røst er det ofte større flokker med stær og troster vinterstid, som sammen med gråspurv er ettertraktet næring for vandrefalk og spurvehauk, så vinterbestanden blir hardt uttynnet.

Sommeren '74 kom jeg ned til Cojerdalen (Sørfold) til Kobbelv. Dette var før riksvei 6 kom hit. På gården til J. Alfheim var der ca. 125 gråspurv. Disse fuglene holdt seg inne i fjøset på den strengeste vinteren, her ble de også føret.

I fjor besøkte jeg stedet, og siden over 20 år var gått, var der kommet et nytt hus på gården. Der bodde de gamle, og de unge hadde overtatt gårdsdriften. Gråspurven hadde flyttet til det nye huset der det var et større fôringsbrett oppsatt. Bestanden var ikke så stor lenger, men fuglene fløy tilbake til fjøset om natta. I følge Alfheim har det vært gråspurv på gården så lenge folk kan minnes.

Det finnes sikkert mange bestander av gråspurv isolert på mindre steder i Nordland. Det er sikkert mye som kunne ha vært registrert her. I alle fall er gråspurven verdt å se etter, det er en fugl å bli glad i. □

UVANLIGE OBSERVASJONER AV FUGL I NORDLAND 1995.

Av: Kjell A. Meyer.

LRSK- Nordland (Lokal rapport-og sjeldenhetskomite) presenterer i denne artikkelen, uvanlige, eller sjeldne observasjoner av fugl i Nordland. Denne oversikten er et utdrag fra LRSK-rapporten ,der alle observasjoner innrapportert i 1995 er kommet med..

I 1995 ble det behandlet 40 saker, av disse ble 15 saker oversendt NSKF (Norsk sjeldenhetskomite for fugl). Alle sakene behandlet av LRSK ble godkjent, noen saker under en viss tvil. NSKF har nå behandlet alle sakene fra 1992 og vi får da inn 1 ny art for Nordland,- det er AFTENFALK, observert på Vega i mai 1992.

Det er ved utgangen av 1995 påvist 298 fuglearter i Nordland. For 1993-1995 ligger følgende nye arter inne til behandling i NSKF :
HVITHALESVØMMESNIPE, ENGHAUK, DVERGRØRDRUM,
ØSTSANGER og AMURVALE.

I 1995 ble følgende saker innsendt NSKF: STRIEGÅS (Dønna)
TUNDRAGÅS (Grøn. rase) (Hemnes, Vestvågøy 2 obs. og ..Meløy,)
LØVSANGER , uvanlig fjærdrakt (Vestvågøy) TURTELDUE (Vestvågøy)
AMURVALE (Røst). ROSENSTÆR (Bodø) ALASKASNIPE (Fauske)
MELLOMSKARV P.c.sinensis. (Meløy) og LAPPSANGER (Skjerstad).

Vi oppfordrer observatørene helst ikke å sende inn LRSK- saker i sommermånedene (felttid).
LRSK,s hovedrapport er å få kjøpt (kopiering/porto) ved henvendelse til lokallagene og LRSK-sekretær.

Fra og med 1. januar 1996 har FRANTZ SORTLAND 8315 LAUKVIK overtatt som sekretær i LRSK.
Det betyr at alle LRSK saker/observasjoner heretter skal sendes til denne adresse.

LRSK-Nordland hadde følgende medlemmer i 1995:
Johan Å. Asphjell, Rognan. Frantz Sortland, Laukvik og Sekretær Kjell A. Meyer, Rana

Vi ønsker alle naturinteresserte et riktig godt fugleår.

GRÅSTRUPEDYKKER, *Podiceps grisegena*.

- 1 ind. Vinjevika, Vestvågøy ultimo okt. 1995, (JSI)
- 3 ad. Ilstad, Bodø 25.05. 1995. (MEG)
- 7 ad. Klungsetbukta, Fauske 30.09. 1995 (MEG.THE)
- 1 juv. Ilstad, Bodø 07.-18.10. 1995 (MEG)

EGRETTHEGRE, *Egretta alba*.

- 1 ad. Kjellerhaugvatnet, Vega 24.07. 1992 (JAN)
- 5. obs. i fylket.

KNOPPSVANE, *Cygnus olor*.

- 1 ind. Lofotøyene 09.20.07. 1994. (R. Wayne Campell mflere)
- 23. obs. i fylket.
- 1 ind. Røstlandet, Røst 11.08. 1990 (PGY) Steve Baines, Røst så også trolig samme fuglen i samme tidsrom.
- 1 par hekkende med 6 unger, grunnfjorden, Øksnes 1995. Den ene ungen døde (VIC)
- 1 par hekkende Stavsengvatnet, Dønna 1995. Samme lok. som før (NRL)

DVERGGÅS, *Anser erythropus*.

- 1 ind. Skagen, Hadsel 10.05. 1994. (BHR)
- 3 ind. Saltnes, saltdal 29.05. 1995 (Eneste obs. av arten sør for Finnmark 1995) (GMP. H. Schenken)

RØDHALSGÅS, *Branta ruficollis*.

- 1 ind. (3K+) Selvær, Træna 05.-17.05 1992 (YLA. Gunnar Sandøy)
- 2. obs. i fylket.

STRIPEGÅS, *Anser indicus*.

- 2 ind. Karlsøyvær, Bodø, 10.08. 1992 (ANY. FFI. Alfred Kok og Trygve Pedersen)
- 13. obs. i fylket.

SNØGÅS, *Anser caerulescens*.

- 1 ad. Høgtun, Herøy 18.05 1992. Samme ind. hadde overvintret i Skottland sammen med kvitkinngås (PAS. Jeffrey M. Black)
- 15. obs. i fylket,

TUNDRAGÅS, *Anser albifrons*.

- A.a.flavirostris (Grønlandske rase) 1 ind. Grytting/Bittestad, Hadsel 09.-10.05. 1994 (BHR)
- 18. obs. i fylket.
- 1 ad. Sandvær, Herøy 27.04. 1989 (PAS. HVJ.)
- 19. obs. i fylket
- 1 ad. Oppdøl, Vestvågøy 18.12 1995. (INS)

RINGGÅS, *Branta bernicla*.

B.b.bernicla. 1 ind. Vikosen/Kleiva, Sortland 19.-20.05. 1994. (BHR)
13. obs. i fylket

B.b. hrota. 1 ad. Tenna, Herøy mai 1991 og 2 ad. + 1 juv. Tenna, Herøy mai 1992.
Disse fuglene hadde antagelig overvintret sammen med kvitkinngås i Skottland (PAS)
14. og 15. obs. i fylket.

B.b. bernicla. 1 ind. Båtneset, Vega 23.04. 1995. Trolig samme ind. også sett, Vallsjø,
Vega 24.04. (Alf Nilsen) Valla, Vega 25.04. og Åsen, Vega 26.04. (JAN)
16. obs. i fylket.

KNEKKAND, *Anas querquedula*.

1 par Holandsosen, Vega 05.06. 1995. (JAN)
52. obs., i fylket

SNADDERAND, *Anas strepera*.

1 par Vallsjø, Vega 24.05. 1995. (JAN)
21. obs. i fylket
1 hann Tverrlandet, Bodø 09.12. 1995. (MEG)
22. obs. i fylket. 1. vinterobs.

AMERIKANSK KRIKKAND, *Anas crecca carolinensis*.

1 hann mellom Sortland og Stokkmarknes i Vesterålen 23.05. 1992 (Wim Vader)

STELLERAND, *Polysticta stelleri*.

1 juv. hann Mørkvedbukta, Bodø 19.04. 1995. (MEG). THE.)

LAPPFISKAND, *Mergus albellus*.

1 hann sammen med kvinand ho, Revelen, Rana 05.-25.05. 1995. Arten kan
hybridisere seg med kvinand. Hekkebiologien er stort sett den samme (Einar
Furuheim. Rolf Mathisen. NRL)
15. obs. i fylket.

STIVHALEAND, *Oxyura jamaicensis*.

3 hanner Sveavatnet, Vega 02.07. 1992 (JAN)
3. obs. i fylket.

AFTENFALK, *Falco vespertinus*.

1 juv. Valla, Vega 29.05. 1992 (JAN)
1. obs. i fylket.

FISKEØRN, *Pandion haliaetus*.

1 ind. Borge, Vestvågøy 08.10. 1995. (BKL.HHO)
22. obs. i fylket.

MYRHAUK, *Circus cyaneus*.

1 hann Bliksvær, Bodø 01.05. 1994. (Arild Bæver. HMI)
10. obs. i fylket.

ÅKERRIKSE, *Crex crex*.

1 ind. (hann) Kongsdalen, Bleikvassli, Hømsnes. Hele august 1995. (Elias og Mary
bjørnå m/ flere) Lydopptak.
8. obs. i fylket.

FJELLMYRLØPER, *Limicola falcinellus*.

1 ind. Klungsethvik, Fauske 04.06. 1995. (ØBI.OBI. ABI.RAB)
10. obs i fylket.

KVARTBEKKASIN, *Lymnocyptes minimus*.

1 ind. Valen, Vallsjø, Vega 17.09. 1995. (JAN)
1 ind. Pollvatnet, Ingjeldsfjord, Hadsel 05.08. 1993. (Geir Gaarder)

POLARJO, *Stercorarius pomarinus*.

Mindre en 10 obs. i Lofotøyene og Røst 09.-20.07. 1994. (R. Wayne Campell m/ flere)
22. obs. i fylket.
1 ind. Sandvær, Herøy 13. og 15.05. 1989 (PAS. HVJ.)
23. obs. i fylket.

*Fjellmyrløper på
Klungsetvika.*

Foto: Ø. Birkelund

GRÅMÅKE + POLARMÅKE, *Larus sp.*

1 imm. hybrid Herøy 20.05. 1990. (PAS. HVJ.) Beskrivelse mangler.

ISMÅKE, *Pagophila eburnea*.

1 ind. (2 K) Herryken, Røst 01.07. 1991. (Røstprosjektet NINA . PAN)
11. obs. i fylket.

LUNDE, *Fraterrcula arctica*.

Vinterobs: 1 ind. Evjebraumen, Vestvågøy 06.01. 1995. (INS)

TURTELDUE, *Streptopelia turtur*.

1 ind. Ulvåg, Vågan 15.10. 1995. (Oddvar Hansen)
25. obs. i fylket.

HÆRFUGL, *Upupa epops*.

1 ind. Rønvik, Bodø 20.10. 1991. (Björg Breivik)
1 ind. Sandsletta Vågan 10.09. 1995. (Kyrre Pettersen)
1 ind. Hestmona, Lurøy 01.-02.11. 1995. (Fam. Isaksen)

3 obs. av Hærfugl i 1995. Den ble også obs. på Øra, Meløy
25.9.95 av RAB, ØBI, ABI, OBI. Foto: Børre Schultz

GRØNNSPETT, *Picus viridis*.

1 ind. Junkerdalen, Saltdal 18.12. 1995. (MEG)

1 hann Grønnefjeldalen, Rana ca. 10.12. 1995. (Erling Storvolleng)

SVARTSPETT, *Dryocopus martius*.

1 ind. Svolvær 17.10. 1995 (H.Nillsen)

GULERLE, *Motacilla flava*.

1 ind. M.f.flavissima (Engelsk gulerle) Røstlandet, Røst 15.08. 1995. (PGY)

VINTERERLE, *Motacilla cinerea*.

Hekking: 1 par hekkende v/Sjøforsen, Korgen, Hemnes 1995. (Sett med unge)
(Geir Gaarder)

2. obs. i fylket og 1. hekkefunn

SIDENSVANS, *Bombycilla garrulus*.

Sommerobs.: 3 ind. Einlivatnet, Drag i Tysfjord 28.07. 1995. Ingen indikasjon på hekking. (Geir Gaarder)

MØLLER, *Sylvia curruca*.

1 ind. Røstlandet, Røst 22.08. 1990 (ringmerket) (PGY)

BØKSANGER, *Phylloscopus sibilatrix*.

Følgene obs. på Røstlandet Røst 1990:

1 ind. 11.08. 14.08. 18.08. 2 ind. 19.08. 1 ind. 22.08. 4 av disse ble ringmerket (PGY)

1 syng. hann Oldereid, Skjerstad 08.06. 1995. (MEG. THE.)

TORNSKATE, *Lanius collurio*.

2 ind. Vallsjøen, Meløy 08.-09.05. 1995. (Berit og Sigurd Kristensen)

8. obs. i fylket

1 juv. Bliksvær, Bodø 25.08. 1995. (MEG. THE. MFA)

9. obs. i fylket

NØTTEKRÅKE, *Nucifraga caryocatactes*.

Invasjonsart i Nordland 1995, som i de fleste andre landsdeler. Ikke i større ant. men spredt rundt omkring i fylket (se kart).

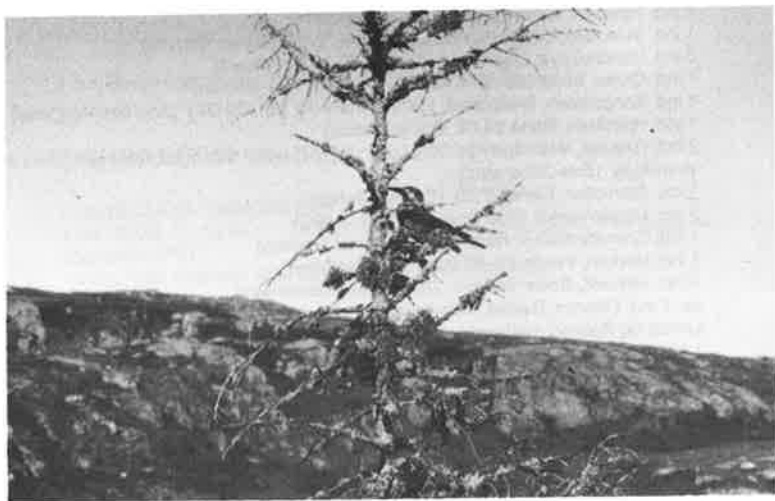
Meget få observerte ind. er bestemt til sibimøttekråke, (*N. c. macrorhynchus*) men ganske sikkert er det denne art de fleste observasjonene dreier seg om. På oppfordring gjennom NRK.Nordlandssendingen fikk vi inn ganske mange obs. Tidligste noterte er ultimo aug.. Seneste er 11.11..

I de fleste tilfeller oppsøkte arten sembrafuru, men ble også observert beifende på gran, furu, bær og kjøttvarer.

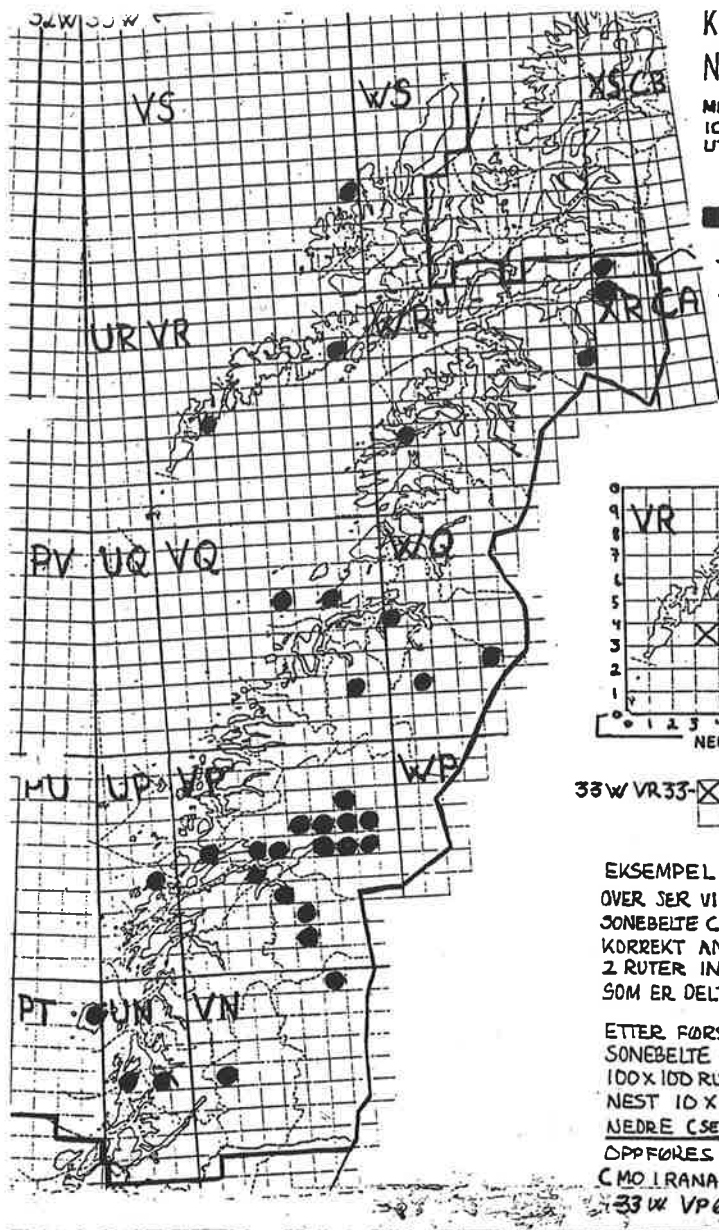
- 1 ind. Bjerkhaug, Granåsen, Bodø , 5 uker f.o.m. ultimo aug. utover sep. (Kate Liland)
- 1 ind. i flere dager, Skaiti, Junkerdal, Saltdal f.o.m. 04.09. (Eldrun Pedersen)
- 1 ind. Svenningdal, Vefsn 08.09. (Lise Olsen)
- 3 ind. Blakkådalen, Rana 08.09. (Kristen Selfors)
- 1 ind. Mellom Narvik og Bjerkvik uke 37-40. (09.09) (Inger Holtan)
- 1 ind. Beiam , (500-600 m.o.h.). 09.09. (Solrun Steen)
- 1 ind. Russånes, Saltdal i uke 37. (09.-15.09.) (Leif Larsen)
- 2 ind. Hommelstø, Brønnøy, 11.09. Lisbeth Dymes)
- 1 ind. Korgen, Hemnes primo sep. (Arvid Villmones)
- 1 ind. Valla, Hemnes primo sep. Ole H. Valla. Rune Andersen)
- 1 ind. Leirvikfjellet, Hemnes primo sep. (Asbjørn Leirvik)
- 2 ind. Mo i Rana sentrum medio sep. (EDA)
- 2 ind. Bresjedalen, Skogsøya, Øksnes medio sep. (Vidar Carlsen)
- 1 ind. Marhaug, Steigen uke 38. (16-22. 09. (Ruben Fagerheim)
- 1 ind. Hattfjelldal, Grane 20.09. (Gravbrøt)
- 1 ind. Sørsjomen, Narvik 22.09. (Erna Sundby)
- 1 ind. Røssvoll. Rana 22.09 (Robbert Jamtli)
- 1 ind. Stormoen, Dunderlandsdalen, Rana 22.09. (Halvor Storvoll)
- 3 ind. Handnesøya, Nøsna uke 39. (23.-29.09.) (Ukjent)
- 1 ind. Givær, Bodø uke 39-40 (23.09.-01.-06. 10) (Nielsen)
- 1 ind. Kongsdalen, Bleikvassli, Hemnes uke 39 (23.-29.09.) (Andreas Kongsdal)
- 1 ind. Hjartåsen, Rana 24.09. Brynjar Rødal)
- 2 ind. Gravdal, Vestvågøy 25.09. (Johan Nyvoll) Arten skal også være sett i Sennesvik, Vestvågøy (Eise Johansen))
- 1 ind. Storvollen, Rana 27.09. (Egil Storvollen)
- 2 ind. Misvørmarka, Skjerstad 28.-29.09. (MEG)
- 1 ind. Grønnfjelldalen, Rana i sep. (Bjørnar Hansen)
- 1 ind. Marken, Vvega 29.-30.09. (Knut Nikolaisen)
- 1 ind, Jensvoll, Bodø sep/okt. (Bjerkhaven barnehage)
- ca. 5 ind. Dønnes, Dønna, hele høsten. Tidl. registrert hekkeplass for arten) (Asmund Løvdal og Robbert mathisen).
- 1 ind. Stenhaug, Utskarpen, Rana 01.10. (Kjell Hansen)
- 1 ind. Tussvatnet, Bodø 03.10. (MEG)
- 6-7 ind. Bodø (sykehus) 04.10. (Bjørnar Ag)
- 1 ind. Skogmo, Brønnøysund 08.10. (Reidar Holvik)
- 1 ind. Krokstrand, Rana 28.10. (reidar Andersen)
- 1 ind. Hauaheia, Rana 25.-26.10. (Bjørnar jakobsen)
- 2 ind. Svolvær 17.10. (Geir H. Nielsen)
- 1 ind. Mo i Rana 11.11. (Åse Mulstad)

Invasjon av sibirsk nøttekråke i Nordland 1995. T.v. Nøttekråke på ryggrad av elg, Rana okt. '95. T.h. Nøttekråke, Røssvoll, Rana okt. '95. Begge fotos: K.A.Meyer.

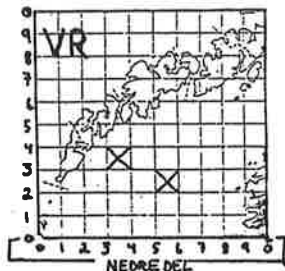
Jeg og datteren min, Ingrid, var "østpå" fjellet (Botnan, Namsos komm) og så etter molta sist sommer, da vi ble var denne kråkefuglen. Uhyre forsiktig prøvde vi å komme i fotoposisjon (uten telelinse), og fuglen satt fortsatt etter at vi var ferdige. Tekst og foto: Helga Hammer.

KHRT OVER
NORDLAND FYLKE

MED INNLAGT
10 X 10 KM RUTER.
UTM ANGIVELSER.

■ NØTTEKRANE
I NORDLAND
1995

33W VR33-

X	
	X

-33W VR52

EKSEMPEL:

OVER SER VI DELER AV ET
SONEBELTÉ (33W) MED
KORREKT ANGIVELSE AV
2 RUTER INNEN RUTEN VR
SOM ER DELT I 10(10).

ETTER FØRST Å HA NEVNT
SONEBELTÉ (33W), NEVNES
10X10D RUTEN (VR), DER-
NEST 10 X 10 RUTEN HVOR
NEDRE (SE FIG.) DEL
OPPFØRES FØRST.
CMO I RANA FINNER DU PÅ
33W VP65

KAIE, *Corvus monedula*.

1 ind. Bjæranen, Meløy april 1995. (Bjørn Dahl)
1 ind. Skansøyra, Saltdal 05.06. 1995. (MEG. THE.)

KORNKRÅKE, *Corvus frugileus*.

1 ind. Vallsjø, Vega 14.05. 1995. (Alf Nilsen)

KJERNEBITER, *Coccothraustes coccothraustes*.

1 ind. Laukvik, Vågan 05.11.- 18.11. 1995 (FSO)
16. obs. i fylket.

SVARTHODESPURV, *Emberiza melanocephala*.

1 hann Jorbrudalen, Grane 24.05. 1992. (Christian Høy)
2. obs. i fylket.

OBSERVATØRLISTE.

ARA	Asmund Ravnå	JST.	John Stenersen.
ASE.	Asbjørn Engås	JÅA.	Johan A. Asphjell.
ABI.	Asle Birkelund	KAM.	Kjell A. Meyer.
ANY.	Arne Nystad.	KBI.	Kjell Birkelund.
BHR.	Bjørn H. Røsshag.	MEG.	Martin Eggen
BKL.	Børge Klevstad.	MFA.	Magnar fagerli
CKE.	Christian K. Enge.	NVL.	NOF Vestvågøy t.l.
CSO.	Christoffer Sortland.	NRL.	NOF Rana l.l.
EDA.	Espen Dahl.	OBI.	Ole Birkelund.
FSO.	Frantz Sortland.	PAN.	Per A. Nilssen
FFI.	Finn Fiva.	PAS.	Paul Shimmings.
GMB	Geir Magne Pedersen.	PGY.	Per Gylseth.
HHO.	Helge Holand.	RAB.	Raymond Birkelund.
HMI.	Harald Misund.	THE.	Thor E. Kristiansen.
HVJ.	Henk Van der Jugd.	VIC.	Vidar Carlsen.
HVÅ.	Harald Våge	YLA.	Yngvard Langskjær.
INS.	Inge A. Strømmnes.	ØBI.	Øystein Birkelund
JSI	Johan Simes.		
JAN.	Johan Antonsen.		

ENGASJYEN NATURRESERVAT

Av Arne Engås, St. Hansv. 60, 8614 Ytteren

Om du biler nordover eller sørover på E6 gjennom Mo i Rana, bør du ta deg tid til et lite stopp ved "Engasjyen Naturreservat"! Særlig i månedene april, mai og juni kan du ha stort utbytte av å avlegge stedet en liten visitt.

Engasjyen naturreservat er et lite våtmarksområde på Ytteren ved Mo i Rana. For å finne fram dit må du ta av fra E6 og kjøre riksvei 12 (mot Nesna) i fire - fem minutter. Umiddelbart etter at du har passert et stort forretningssenter (med kafé!) til venstre og en Esso-stasjon til høyre, er du ved reservatet. Området ligger helt kloss inntil riksveien, og den beste plassen å stå og observere på, er en busstopp (med busskur) i vestenden av området. Midt i området ligger også et stort, rødt naust, "Sigurd-brygga", hvor andre etasje disponeres av Rana Zoologisk Forening og Norsk ornitologisk forening, avd. Rana. Dette bygget har vinduer som vender rett mot fuglelivet i våtmarka. Her har man utsyn rett ned på en liten dam hvor gluttsnipa liker seg spesielt godt, og herfra kan man også år om annet se brushaner i spill. Dessverre er ikke dette huset vanligvis åpent for publikum, men tjener som kontorlokale/lager for de to nevnte foreningene.

Engasjyen fungerer først og fremst som rasteplass for vadere og ender på vårtrekk, og mange "godbiter" blir observert der hver vår. De første vaderne, som kommer allerede i slutten av mars, er vipa og heiloen. Senere er det småvaderne som dominerer. I mai kan vi se store flokker med myrsnipper, sandloer og temmincksniper. Andre arter som dominerer, er for eksempel rødstilk, fiskemåker og rødnebbterne.

På langs over området går det en stor sand-aur, Henrik-auren. Utenfor den kan det ligge store flokker med havelle, kvinand og andre ender. Ved lavvann beiter det flokker av krikand og brunnakke i reservatet.

Det som gjør området ekstra spennende, er at det ofte dukker opp relativt sjeldne arter. Som et eksempel kan jeg nevne at det våren 1993 mellomlandet en flokk med kortnebbgås i reservatet. I den flokken ble det også observert en tundragås. Her følger en oppramsing av en del andre "sjeldenheter" jeg har observert i Engasjyen Naturreservat de siste ti - femten åra: Stjertand 9. mai 1981, taffeland og praktærfugl 13. mai 1981, knekkand 16. mai 1981, praktærfugl 12. mai 1987, skjeand 10. mai 1988, sotsnippe 11. mai 1988, stivhaleand 16. mai 1988, storlom 24. og 25. mai 1988, snadderand 8., 9. og 10. mai 1989, storlom 3. juni 1992, dvergmåke 9. juni 1992.

Første gangen jeg gjorde notater fra Engasjyen (eller Yttra-fjæra som det ble kalt den gangen) var 27. september i 1980. Siden den gang har det blitt mange turer til området, siden jeg bare bor en fem til ti minutters gange fra området.

Her følger en komplett artsliste over mine observasjoner. For noen arter har jeg tatt med maksimumstall, dvs. det største antall individer av arten jeg har observert på en gang. Legg merke til

at dette kun er mine observasjoner, og at NOF, avd. Rana, som har drevet med observasjoner her i mange år før jeg flyttet hit til Rana, sannsynligvis vil kunne føye til ytterligere noen arter på denne listen.

Smålom (<i>Gavia stellata</i>)	
Storlom (<i>Gavia arctica</i>)	
Gråhegre (<i>Ardea cinerea</i>)	
Sangsvane (<i>Cygnus cygnus</i>)	
Grågås (<i>Anser anser</i>)	
Gravand (<i>Tadorna tadorna</i>)	
Brunnakke (<i>Anas penelope</i>)	58 ind.
Snadderand (<i>Anas strepera</i>)	
Krikkand (<i>Anas crecca</i>)	47 ind.
Stokkand (<i>Anas platyrhynchos</i>)	102 ind.
Stjertand (<i>Anas acuta</i>)	
Knekkand (<i>Anas querquedula</i>)	
Skjeand (<i>Anas clypeata</i>)	
Taffeland (<i>Aythya ferrina</i>)	
Toppand (<i>Aythya fuligula</i>)	21 ind.
Bergand (<i>Aythya marila</i>)	
Ærfugl (<i>Somateria mollissima</i>)	169 ind.
Praktærfugl (<i>Somateria spectabilis</i>)	
Havelle (<i>Clangula hyemalis</i>)	270 ind.
Svartand (<i>Melanitta nigra</i>)	
Sjørre (<i>Melanitta fusca</i>)	
Kvinand (<i>Bucephala clangula</i>)	92 ind.
Siland (<i>Mergus serrator</i>)	22 ind.
Laksand (<i>Mergus merganser</i>)	
Stivhaleand (<i>Oxyura jamaicensis</i>)	
Kjerrhauk (<i>Circus sp.</i>)	
Tjeld (<i>Haematopus ostralegus</i>)	11 ind.
Sandlo (<i>Charadrius hiaticula</i>)	65 ind.
Heilo (<i>Pluvialis apricaria</i>)	109 ind.
Vipe (<i>Vanellus vanellus</i>)	58 ind.
Temmincksnipe (<i>Calidris temminckii</i>)	21 ind.
Myrsnipe (<i>Calidris alpina</i>)	116 ind.
Brushane (<i>Philomachus pugnax</i>)	
Småspove (<i>Numenius phaeopus</i>)	
Storspove (<i>Numenius arquata</i>)	
Sotsnipe (<i>Tringa erythropus</i>)	
Rødstilk (<i>Tringa totanus</i>)	13 ind.
Gluttsnipe (<i>Tringa nebularia</i>)	
Strandsnipe (<i>Actitis hypoleucos</i>)	
Steinvender (<i>Arenaria interpres</i>)	
Svømmesnipe (<i>Phalaropus lobatus</i>)	
Dvergmåke (<i>Larus minutus</i>)	
Hettemåke (<i>Larus ridibundus</i>)	76 ind.
Fiskemåke (<i>Larus canus</i>)	320 ind.
Sildemåke (<i>Larus fuscus</i>)	
Gråmåke (<i>Larus argentatus</i>)	65 ind.
Svartbak (<i>Larus marinus</i>)	38 ind.
Rødnebbterne (<i>Sterna paradisaea</i>)	30 ind.
Sandsvale (<i>Riparia riparia</i>)	150 ind.
Låvesvale (<i>Hirundo rustica</i>)	
Taksvale (<i>Delichon urbica</i>)	
Heipiplerke (<i>Anthus pratensis</i>)	
Linerle (<i>Motacilla alba</i>)	

Fossefall (<i>Cinclus cinclus</i>)	
Steinskvett (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	
Gråtrost (<i>Turdus pilaris</i>)	
Skjære (<i>Pica pica</i>)	
Kråke (<i>Corvus corone</i>)	10 ind.
Stær (<i>Sturnus vulgaris</i>)	81 ind.
Gråspurv (<i>Passer domesticus</i>)	
Grønnfink (<i>Carduelis chloris</i>)	
Grønnsisik (<i>Carduelis spinus</i>)	

Neste gang du skal reise gjennom Rana, kan du jo kontakte meg for å få en fersk rapport fra Engasjyen, så kan du selv vurdere om du vil legge inn et kort stopp her. Jeg prøver å ta meg minst en tur i uka ned til området, så jeg skal til enhver tid være så noen lunde ajour.

Jeg treffes på telefon 75 16 81 58 de fleste ettermiddager eller kvelder.

□

22 ind. av siland er obs. ved Engasjyen av Arne Engås.

Foto: Magnar Fagerli

**Har du spesiell interesse for
natur, og synes du ville fugler
og dyr er spennende ?**

**Da er
Norsk Zoologisk Forening
og
Norsk Ornitologisk Forening
noe for deg...**